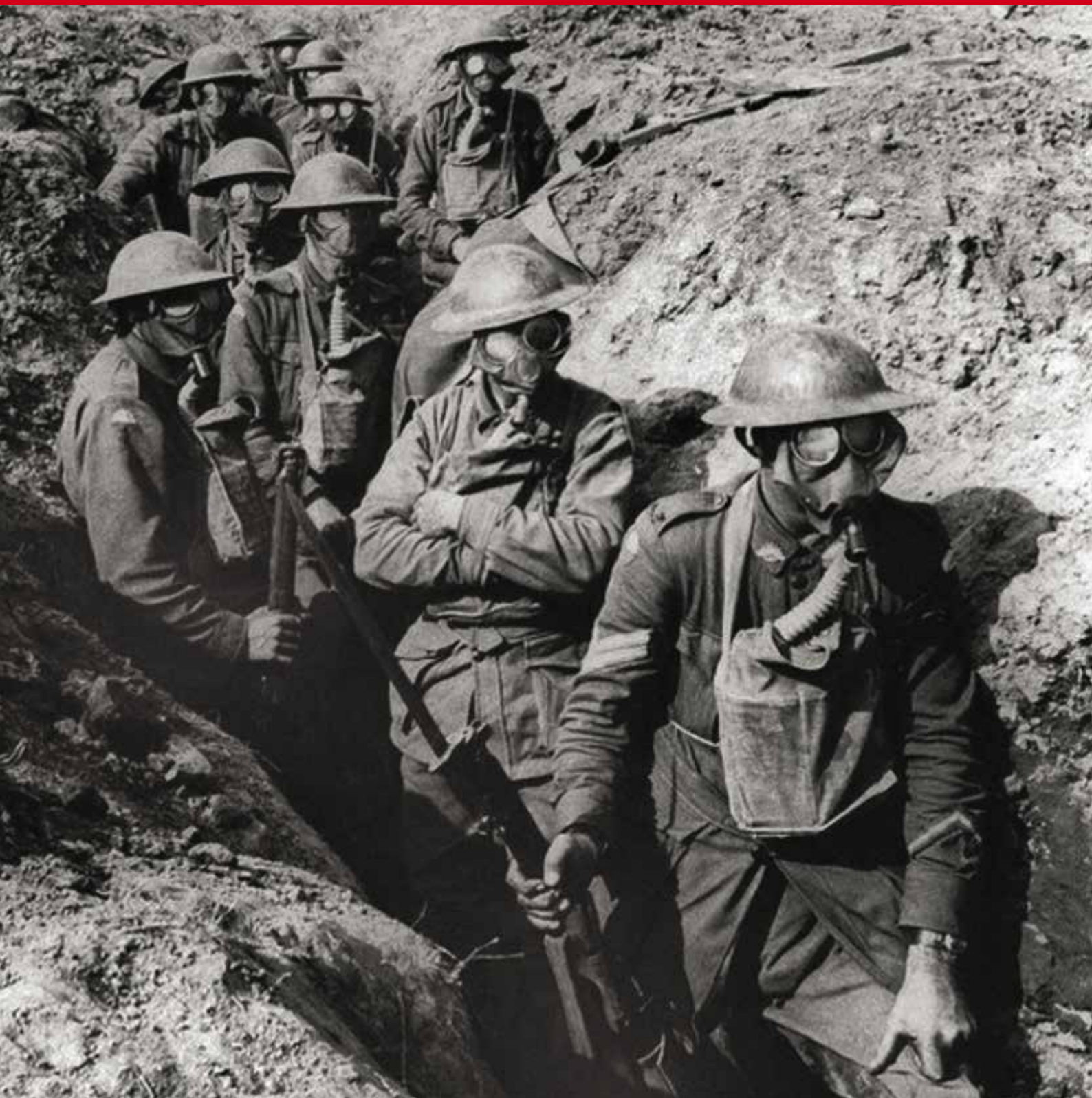

Chakoten

Dansk Militærhistorisk Selskab

Napoleonstidens britiske uniformer

For første gang sammenfattes alle regimenter i perioden 1792 til 1815 i deres forskellige uniformer i et værk.

Af **Ivan M.C.S. Elsmark**

Selv om bogen "British Napoleonic Uniforms. The First Complete Illustrated Guide to Uniforms. Facins and Lace" af Carl F.E. Franklin udkom for flere år siden, så fortjener den en omtale som et vigtigt standardværk om uniformeringen af britisk infanteri og kavaleri i perioden 1792 til 1815. Det er naturligvis ikke den første bog om emnet. Velbekendt er Cecil C.P. Lawson: "The History of the Uniforms of the British Army" (5 bind) udgivet 1940-67, W.Y. Carman: "British Military Uniforms" fra 1957 og den populære "A History of the Regiments and Uniforms of the British Army" af R. Money Barnes, udgivet i 1950 og flere gange genoptrykt. Men Carl Franklin har her for første gang sammenfattet alle regimenter i deres forskellige uniformer, inkluderet hovedbeklædning, regimentsmærker og kiltmønstre, saddeltøj samt sabeltaske for kavaleriet. Det skal bemærkes, at andre korps som artilleriet og militia ikke er medtaget, ej heller uniformering af officerer af generalklassen.

Forfatteren har haft en lang karriere som ingeniør ved RAF, British Aerospace og Royal Ordnance Corps. Han har skrevet flere militærhistoriske bøger, inkluderet denne, som er bemærkelsesværdig for at fremlægge et stort og omfattende materiale med nøgterne skematiske gengivelser og mange detaljer draget fra mangfoldige kilder. Det er et "uniformsteknisk" værk og ikke en romantisk eller dramatisk fremstilling, som man finder dem i samtidige uniformstegninger som af Hamilton Smith, Goddard & Booth eller Js. Jenkins' panoramabilleder med flere.

Hvert regiment er tydeligt illustreret ved en fuld farveside med skematiske uniformstegninger af officerer, underofficerer og menige, foruden hornblæsere og tambourer, udført noget i stil med de gamle "Uniformsbogen" af Knötel d.J. og Brauer. Dertil er knyttet videre forklarende kommentarer på den ledsagende tekstside. Der er også tegninger af våben og saddelestyr, gradstegn og en kodificeret farvepalet, praktisk ved figurmaling. Yderligere finder man en

skematisk oversigt over regimenternes historiske udvikling i denne periode, glosar og indeks.

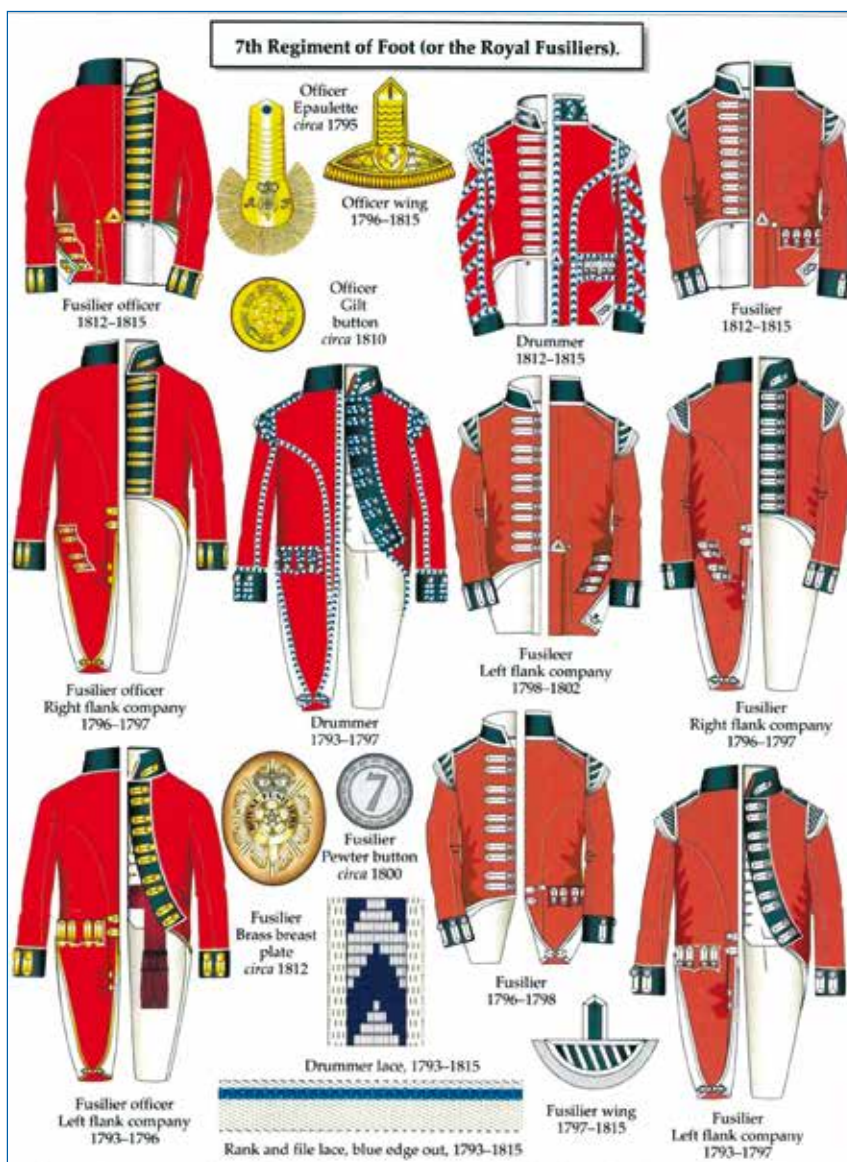
Varianter af uniformer

Et aneks giver en detaljeret beskrivelse af det benyttede materiale, ikke blot reglementer, forordninger, reskripter og andre trykte kilder, men samtidige tegninger, mønstrebøger, museumsgenstande og arkivalier, meget af hvilket ikke tidligere er fremkommet på tryk og slet

ikke præsenteret i form af en systematisk sammenfattet oversigt, som det her er tilfældet.

Det er et sundt uniformologisk princip, at man for at kende en uniform starter med det reglementerede og derefter undersøger, om der var varianter, som lader sig dokumentere. Bogen giver eksempler på, hvordan regimenter har ignoreret de skiftende reglementerede bestemmelser. Forfatteren noterer i.a. (side 87-88), at det 21. Regiment of (Light) Dragoons i

Side med 7th Regiment of Foot eller the Royal Fusiliers.

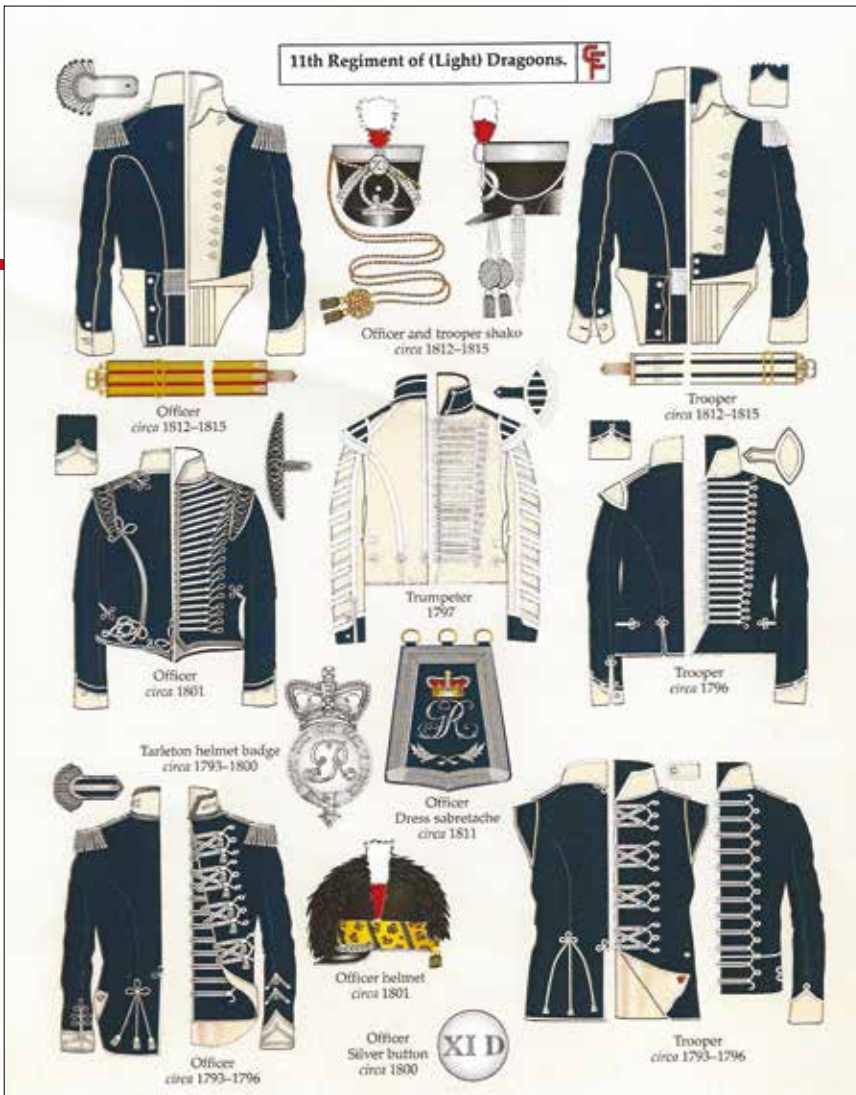

- 2** *Ivan M.C.S. Elsmark:* Napoleonstidens britiske uniformer.
- 4** *Aleksander Haug:* Gas, gas, gas! Danmark og den kemiske krig under Første Verdenskrig.
- 10** *Ivan M.C.S. Elsmark:* Napoleon som jæger: Hofjagter og uniformer.
- 15** Det nye Frihedsmuseet åbner i 2019.
- 16** *Rasmus Wichmann:* På sporet af den danske hær i Irland. Anden del.
- 21** *Simon Bering Papousek:* Kastellets kanoner gennem næsten 500 år.
- 22** *Jens Kristian Boll:* Papirkrigernes lange march.
- 23** Mindeord om Nils Eric Boesgaard.
- 24** Siden sidst: Krigshistorisk Festival på Vestvolden i Rødovre.
- 25** Kort nyt.
- 26** Mødekalender 2017-2018.
- 28** Den venlige invasion i 1942.

Forsiden: Soldater bar ofte gasmasker under kampene under Første Verdenskrig. *Aleksander Haug skriver i sin artikel om, hvordan den danske hær forsøgte at sikre mænd, dyr og bygninger mod den kemiske krigs farer. Billedet er taget ved Slaget ved Marne. Foto: Pinterest. Læs mere side 4-9.*

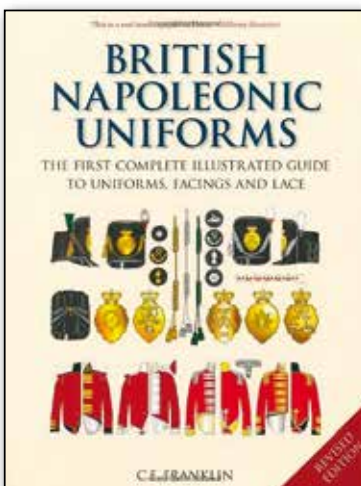
Side med 11th Regiment of (Light) Dragoons.

1808 vitterligt undlod at ændre rabattens farve fra gul til pink, en upopulær farve ved hæren. Men studiet af uniformer rummer også meget tvivlsspørgsmål, når det skal afgøres, om en variant repræsenterede den virkeligt anlagte uniform, eller om

det drejer sig om et enestående tilfælde, som ikke lader sig generalisere. Hvilken konklusion kan man for eksempel drage fra et maleri fra 1808 af Reinagle, der viser en officer fra det 4. (Queen's Own) Regiment med store guldbroderede sløjfer på kjolen, når regimentet efter forskrifterne skulle have dem i sølv? Eller udsagnet at officerer ved det 88. Infanteriregiment bar grå-blå eller brune uniformskjoler?

Isit forord skriver Franklin ganske rammende, at "uniformity was an ideal, rather than a fact", og at den uniform, som i realiteten blev båret, afhang meget af praksis ved regimentet, moden, finansielle omstændigheder og simpelthen af, hvad der lod sig anskaffe på stedet. Fjernt fra London og under krigsforhold var uniformsblending uundgåelig. Man må også huske på, at Wellington ikke tog et pedantisk syn på uniformer, så længe tropperne kunne møde i kampberedt stand.

Denne bog vil i lang tid være et uundværligt opslagsværk for alle med interesse for napoleonstidens britiske uniformer.

Carl F.E. Franklin: *British Napoleonic Uniforms. The First Complete Illustrated Guide to Uniforms. Facings and Lace. 2. rev. Udg., Spellmount 2011. £40.*

Gas, gas, gas!

Danmark og den kemiske krig under Første Verdenskrig

En ulykke kommer sjældent alene, og Første Verdenskrig skulle vise sig at være en sand opfindsomheds Pandoras Æske, der gjorde sit for at forværre de taktiske problemstillinger for neutrale småstater som Danmark. Gas var en af disse problematiske opfindelser. Allerede i krigens første år blev der brugt kemiske kampmidler, såsom tåregas, af både tyskerne og franskmændene, men det var dog især et berygtet tysk angreb med kloringas på Vestfronten den 22. april 1915, som igangsatte et veritabelt kemisk våbenkapløb stormagterne imellem.

Da den danske hær havde konstateret og evalueret ovenpå denne udvikling i sommeren 1915, måtte man fra hærens side erkende, at man stod med et akut problem på hånden. Hvordan skulle man sikre mænd, dyr og bygninger mod den kemiske krigs mere flygtige og svært opdæmmelige farer? Denne nye strategiske virkelighed betød, at hæren måtte handle hurtigt, da Sikringsstyrken, som var blevet indkaldt i august 1914, på ingen måde rådede over værnemidler mod det nye våben.

Erfaringer måtte hurtigt hentes fra udlandet, og ud fra de rapporter, som Gasudvalget forud for 1922 udarbejdede - og som siden blev brugt af Gaskommissionen af 1922 - tyder det på, at det primært var britiske og franske erfarin-

Militærapoteker Siims Protektor. Her fra Armemuseet i Stockholms digitale fotoarkiv. I svensk tjeneste hedder Siims Protektor "gasmask, försöksmodell 1917". © Armemuseet i Stockholm.

ger der blev delt. I Danmark fik Hærens Tekniske Korps (herefter benævnt H.t.K.) og Armélægen ansvaret for at udarbejde, hvordan de danske soldater kunne beskyttes mod gas. Det var dog primært Armélægen, der stod for de fleste detaljer og den hjemlige produktion, da H.t.K. havde travlt med meget andet i forbindelse med de nyanskaffelser og

vedligeholdelsesopgaver, som Sikringsstyrken krævede. De to instanser havde ingen reel autonomi i anskaffelsesprocessen, da deres arbejde først skulle godkendes af Overkommandoen, som sendte det videre til endelig afgørelse i Krigsministeriet. En langsom og langsom proces, som ikke altid faldt ud til de intenderede brugeres fordel.

Gasangreb på Vestfronten 1918.
Foto. © Wikimedia Commons.

Allerede tidligt i Første Verdenskrig blev der brugt kemiske kampmidler, som gjorde brugen af gasmasker nødvendig. Selv om Danmark var neutral, betød den kemiske krig, at man også herhjemme kunne beskytte sig i tilfælde af angreb med kemiske kampmidler.

Af Aleksander Haug

Antagelsen af de første gasmasker

Den 21. juli 1915 fik Overkommandoen lov til at indkøbe for 3.100 kr. celluloid, som skulle indgå i maskefremstilling, og måneden efter fik Overkommandoen den 10. august 1915 af Krigsministeriet lov

til at indkøbe 5.000 ”engelske masker” gennem det danske firma Russisk Handelskompagni, og lov til at producere 80.000 masker af samme type - pris: 48.900 kr. Set i lyset af, at dette var den første reaktion på tyskernes brug af kloringas ved Ieper i april samme år, vidner

det om en langsommelig proces, der måske kan skyldes, at landet ikke var en aktiv deltager i konflikten. Uanset årsag stod Danmark uden reelle værnemidler til alle tjenestegørende før vinteren 1915.

Hvad var det så for en maske, som hæren indkøbte 5.000 styk af fra Storbritannien? Hvad kunne den, og hvordan så den ud? Tøjhusmuseet kunne desværre ikke godtgøre, om de var indehaver af en af de såkaldte engelske masker (jf. min henvendelse til Tøjhuset af 18. august 2016, j.nr.: 15/00262-67), men heldigvis tyder alt tilgængeligt kildemateriale på, at Danmark anskaffede og forsøgte at kopiere den britiske HYPO-helmet, officielt kendt i Storbritannien som ”smoke helmet, anti-gas”. Primært fordi Armélægen selv fremhæver forbindelsen i en skrivelse fra 1916, hvori der står, at da Armélægen fik ordren til at fremstille ”Masker til beskyttelse mod giftige Luftarter, var – saavidt Armélægen bekendt kun den i den engelske Hær anvendte Maske kendt for Offentligheden.” (Armélægen, Skrivelse af 10. maj 1916). Denne betragtning efterlader dog to mulige britiske kandidater: den førnævnte HYPO-helmet og dens afløser P (’Tube’) Helmet, Anti Gas, begge introduceret i 1915.

Da Danmark først bestilte i august 1915, og da den britiske udførelsestilladelse først var på plads i oktober 1915, kan det dog kun være tale om HYPO-hjelmen, da afløseren P (’Tube’) Helmet, Anti Gas først blev introduceret i november samme år og derfor må antages at være kommet for ▶

Fransk M2 gasmaske i den sene model som introduceret engang i 1917. Den første model havde ligesom den britiske HYPO-hjelm et rektangulært stykke celluloid til at se ud af.
© Armémuseet i Stockholm.
Reference nummer: AM.017608

Gas, gas, gas! Danmark og den kemiske krig under Første Verdenskrig

sent til at være den bestilte model (jf. Udenrigsministeriets skrivelse til Overkommandoen af 21. oktober 1915: Journ. Nr.79.M.49). Derudover peger beskrivelsen af masken (af stof), produktionslandet (Storbritannien) og beskyttelsesgraden alt sammen på HYPO-hjelmen.

Især beskyttelsesgraden var et tilbagevendende problem, idet HYPO-hjelmen, og derved også den danske maske, kun beskyttede effektivt mod kloringas. Et problem som Gaskommissionen af 1922 så sent som i 1931 blev præsenteret for. Flere af Kommissionens medlemmer ville nemlig vide, om de gamle masker, som på det tidspunkt stadig lå på depot, kunne benyttes af civilbefolkningen eller eventuelt Røde Kors – en idé, som chefkemiker i Gaskommissionen N. L. Hansen opponerede kraftigt imod, grundet maskernes ringe anvendelsesevne overfor andet end klorin.

Den britiske HYPO-hjelm var en simpel konstruktion. Masken var ikke mere end en pose af flannel, som blev dyppet i en opløsning, hvori natriumhyposulfat (deraf navnet), soda, glycerin og vand indgik (blandingshold forfatteren ukendt), og som nogenlunde effektivt neutraliserede kloringas. Omkring 1/3 fra toppen havde maskerne et rektangulært stykke celluloid eller mica (et mineral) syet ind, så soldaten kunne se ud. HYPO-hjelmen skulle oprindeligt være holdt i en lysegrå nuance, men på grund af vareknaphed og produktionshastighed blev modellen produceret i et væld af forskellige nuancer, fra lysegrå over hvid og brun til lyseblå. Den kunne bruges i op til tre timer, hvorefter bru-

geren blev nødt til at skifte den. Derfor bar soldaterne i den britiske hær to styk – én i oppakningen og én på personen. En "luksus", der så vidt vides ikke var de danske soldater forundt. I den britiske hær blev HYPO-hjelmen introduceret allerede i løbet af maj måned 1915 og var, hvad man ville kalde en "midlertidig løsning". Det var den på grund af materialevalg, beskyttelsesgrad og den begrænsede brugstid. Den blev derfor allerede afløst af den langt mere effektive "P ('Tube') Helmet, Anti Gas" – og kort tid efter af "PH (Tube) Helmet, Anti Gas" i hhv. november 1915 og januar 1916.

Den danske model

Selvom det blev bestemt, at de 80.000 maskeduge der skulle produceres Danmark, skulle være "af samme type" som de britiske, var de langt fra en "én-til-én" kopi af HYPO-hjelmen. De fotografier fra perioden, som er mig bekendt, indikerer at modellen i den danske

Den britiske HYPO-hjelm, udviklet i 1915 af Dr. Cluny MacPherson fra Royal Newfoundland Regiment.

udgave gennemgik nogle ret væsentlige ændringer.

Celluloidstykket ændrede form fra et rektangel til at have to spidser – en i hver ende, så synsvinklen blev større. Desuden ser det ud til, at flannelposen blev forsynet med træksnore og muligvis løbegange til disse, så masken kunne strammes tæt ind til hovedet samt tages på "forfra" – i stedet for at blive trukket ned over hovedet som den britiske. Dette ville også hjælpe brugerne med at se bedre ud af masken, da den nu bevægede sig med ansigtet – i stedet for at ansigtet bevægede sig indeni masken. Dette må dog have besværliggjort brugernes mulighed for at tørre dug af celluloidvindu ved hjælp af løsthængende stof, og det overlappende stof i nakken må have gjort masken mere utæt end den britiske. Snoretrækket gjorde, at den danske model i større grad kom til at ligne en

Reproduktion af den engelske HYPO-hjelm. Øverst ydersiden, og nederst indersiden. Forfatterens egen.

mellemting mellem den britiske HY-PO-hjelm og den franske M2-gasmaske når båret.

Det totale omfang af ændringer og eventuelle udgaver af masken er mig i skrivende stund uvist, og jeg forventer, at en fuldstændig afklaring kun kan finde sted, såfremt et eksemplar af den danske maske åbenbarer sig. En lille taske til masken som den britiske ser heller ikke ud til at være antaget. Modellen kan identificeres i kilderne ved forskellige navne. Mest brugt er: ”engelsk maske”, ”maske efter engelsk model” eller ”maskeduge af engelsk model”. En årsag til afvigelserne mellem de danskproducerede masker og de masker, som blev indkøbt i Storbritannien, skal nok findes i den føromtalte udførelsestilladelse, som først var på plads i oktober 1915. På det tidspunkt var nemlig produktionen af de danske modeller allerede i gang, jf. en skrivelse fra Armélægen til Overkommandoen af 22. oktober samme år. Denne undseelige detalje kan betyde, at produktionen af de danske masker sandsynligvis blev igangsat, uden at Armélægen havde et eksemplar at kopiere efter, og derfor muligvis har ”improviseret” en smule.

De første problemer

Det gik dog hurtigt op for Armélægen, at de antagne masker slet ikke slog til. Beskyttelsesgraden og brugervenligheden var ikke helt tilfredsstillende. Armélægen foreslog derfor den 10. maj 1916 i en skrivelse til Overkommandoen, at hæren skulle antage en anden model som supplement til de engelske HYPO-hjelme og de danske maskeduge.

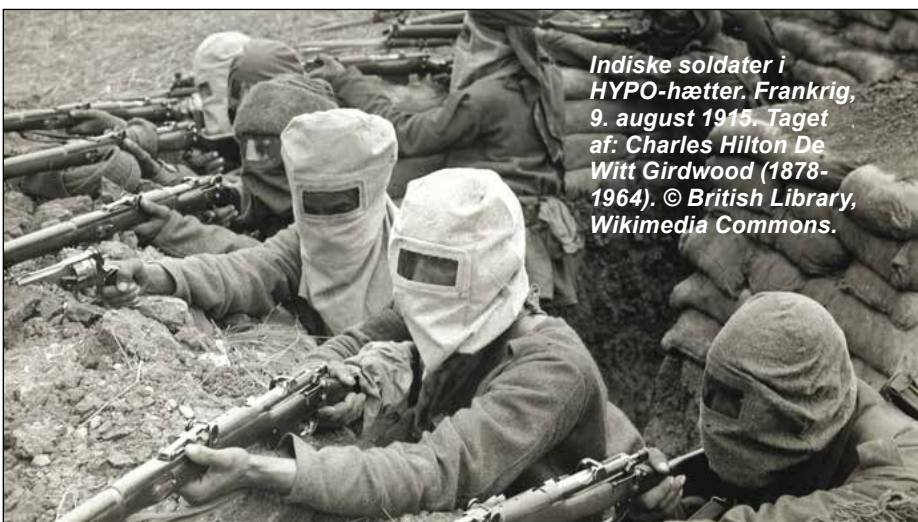
Armélægen anbefalede den såkaldte Militærapoteker Siims Protektor, da Siims Protektor i Armélægens øjne ville egne sig glimrende til mandskab, som skulle opholde sig i forter, kaponiere og andre permanente stillinger. Af alle de modeller, man kunne have forsøgt sig med, var Siims Protektor en særdeles interessant løsning på gaskrigens problemer. Modellen bestod af flere dele (mundstykke, beholder til filtersvampene, slange, næseklemme og røgbriller), og prisen var også helt anderledes. Efter en række forsøg i løbet af sommeren 1916 på Nordfronten, godkendte Overkommandoen protektoren og indstillede til Krigsministeriet, at hæren behøvede at anskaffe 4.000 styk – og at der skulle stilles 30.000 kr. til rådighed til at dække udgifterne. Krigsministeriet bevilligede pengene den 30. december 1916, og de 4.000 protektorer blev efter levering fordelt således: 2.300 til Nordfronten, 750 til Vestvolden, 250 til Sydfronten og 700 til Tunestillingen.

Engelsk fodboldhold med P eller PH-hætter. Nordlige Frankrig, 1916. Pressefoto. © Bibliothèque nationale de France, EI-13 (531). Wikimedia Commons.

Original beskrivelse: ”PP/CLE/A.3. Charles Lovatt Evans, 1916: To show stages in adjustment of PH helmet”. © Wellcome Images.

Indiske soldater i HYPO-hætter. Frankrig, 9. august 1915. Taget af: Charles Hilton De Witt Girdwood (1878-1964). © British Library, Wikimedia Commons.

Det skal pointeres, at der har hersket lidt tvivl om, hvordan Siims Protektor så ud. Vidensbanken, der var tilknyttet Befæstningsprojektets hjemmeside (nu nedlagt?), havde en engelsk-lignende gasmaske angivet som Siims Protektor, med Tøjhusmuseet som kilde. Det kan dog ikke passe, da den modulære opbygning af Siims Protektor, især filtersvam-

pene, røgbrillerne og mundstykket er veldokumenteret i Gasudvalgets rapport af 1. maj 1920 og Gaskommissionen af 1922's arbejde, og der eksisterer så vidt vides ikke en anden model af Siims Protektor ud over enkelte forsøgseksemplarer, som varierede lidt i filterstørrelse og i bærearbejdninger (snorenes placering, låg til filtersvampene, m.m.). ▶

Gas, gas, gas! Danmark og den kemiske krig under Første Verdenskrig

Nye betænkeligheder

Ved udgangen af 1916 var situationen sådan, at alle hærens afdelinger nu var forsynet med værnemidler. Der var dog ikke bevilliget penge til, at Armélægen eller H.t.K. kunne producere flere masker til depot, eller lave forsøg med nye modeller. Armélægen begyndte derfor i løbet af foråret 1917 at presse på, for at Overkommandoen skulle igangsætte produktionen af flere af Siims Protektor. I en indberetning fra 28. marts 1917 godtgjorde Armélægen, at hæren kun kunne fremstille 25.000 Siims Protektor i alt på grund af materielsituationen, og at de mente, at mulighederne for at producere nye masker kun ville blive ringere, efterhånden som krigen skred frem. De foreslåede 25.000 protektorer ville have beløbet sig til 200.000 kr. – eller 8. kr. pr. styk, havde man produceret dem. Der faldt dog ingen afgørelse, og forespørgslen blev henlagt. I det hele taget skete der meget lidt i ”gasmaskesagen” i løbet af 1917. Både Overkommandoen og Armélægen rykkede Krigsministeriet for en afgørelse på området, men ministeriet foretog sig intet i sagen. Kun H.t.K.’s ønske om gasmasker til deres ansatte blev imødekommet – sandsynligvis fordi de ikke havde masker i forvejen.

For at komplicere sagen yderligere, kom der i december 1917 en rapport fra oberst A. G. Nyholm, kaptajn V. A. Wilkenschieldt og kaptajn C. H. Rye (den senere oberstløjtnant Rye, formand for Gaskommissionen af 1922). De tre havde sammen i embeds medfør berejst den tyske side af Vestfronten og var blevet imponeret over den tyske gasmaske, og i deres rapport af 7. december 1917 konkluderede de, at de danske gasmasker var for ringe eller upraktiske. De fremsendte i samme omgang til evaluering en tysk gasmaske, som de havde hjembragt fra rejsen, der antages at være den maske, som en unavngiven dansk ingeniørsoldat er fotograferet i i 1918. (Se foto side 9).

I lyset af dette indstilledes det derfor fra Overkommandoen til Krigsministeriet den 27. december 1917, at hæren fik lov til hurtigst muligt at anskaffe 150.000 gasmasker af tysk model. Hvis dette ikke var muligt, kunne Overkommandoen gå med til, at hæren fik lov til at indkøbe 150.000 stk. Siims Protektor. Dette kom sig af, at Overkommandoen ovenpå rapporten af 7. december 1917

Billede af fire soldater i 1916. Iført gasmasker og overtrækstøj. 28. Bataljon. Forsvarets Billedarkiv, Rigsarkivet.

havde erkendt, at den gamle maskedug var stærkt forældet, og Siims Protektor for besværlig at bruge, men ikke helt uanvendelig.

Besluttede ministeriet sig for at bestille Siims Protektor, henledte Overkommandoen opmærksomheden på, at 150.000 masker af denne model nu ville koste 1.8 mio. kr. at producere (12 kr. pr. styk). Et tal, de kun forventede steg som følge af råvarepriserens himmelflugt. Til sammenligning kostede maskedugene kun 1 kr. af producere (1917-pris). Krigsministeriet besluttede sig for at godkende endnu en tjenesterejse til Tyskland for en unavngiven officer fra H.t.K., som fik lov at føre indledende forhandlinger med et ligeledes i kilderne unavngivet tysk firma. Men selvom der forelå et konkret forslag fra tysk side, præsenteret af Rye den 27. februar 1918, sluttede krigen uden at der kom en løsning på gasmaskesagen, og nogen ny maske blev aldrig indkøbt.

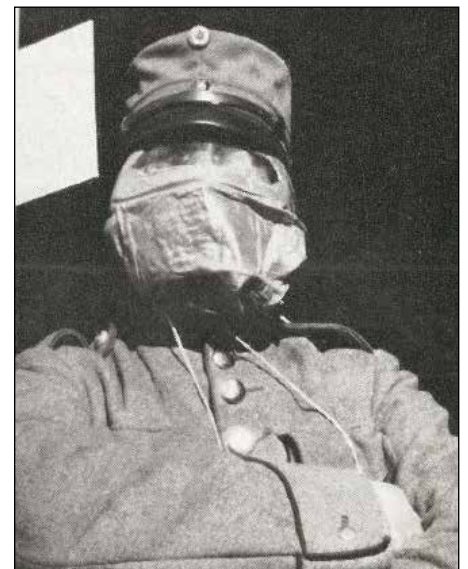
Forhalingsens kunst

Ud fra de benyttede kilder tegner der sig et muligt mønster af Krigsministeriet som en forhalende og noget tilbageholdende part i gassagen, og ministeriet må i en eller anden grad have forhalet de forskellige forsøg på at anskaffe nye gasmasker i krigens sidste to år. Flere mundtlige og skriftlige henvendelser fra Overkommandoen forblev under alle omstændigheder ubesvaret. Selvom det skal bemærkes, at nedskrivningen og noteringen af mundtlige henvendelser selvfølgelig er behæftet med usikkerhed – der er jo ingen mulighed for at kontrollere, hvad der reelt blev sagt hvornår.

Processens langsommelighed kom dog så vidt, at Overkommandoen den 5. oktober 1918 skrev til Krigsministeriet, at de klart fralagde sig ”Ansvar for de

Konsekvenser, der kan fremgaa af, at nærværende Indstilling ikke tages til Følge [indkøbet af tidssvarende materiel].” Da Overkommandoen påpegede, at de nuværende værnemidler, ”ikke længere paa nogen Maade kan tjene som Beskyttelsesmiddel overfor Nutidige Gasarter” (jf. Gasudvalgets rapport af 1. maj 1920). Denne ansvarsfraskrivelse fremtvang heller ikke noget svar. I hvert fald ikke et svar, som er overleveret i det tilgængelige kildemateriale.

Den centrale problemstilling er af en politisk natur, og dette centrale tema kommer også til syne, hvis vi gransker Overkommandoen's ønske om at indkø-

Dansk reserveofficer iført 1915 uniform og den ”engelske maskedug”. Det må siges, at arven fra HYPO-hjelmen ikke er til at benægte, men den anderledes udformning på udsigtshullet og træksnorene giver masken et specielt dansk udseende. Ukendt fotograf, ukendt årstal. © Arne Hoff og Anton Hvidt, Den Danske Reserveofficer 1842-1967.

Dansk ingeniørsoldat med tysk Lederschutmaske M.1917. Billedet er fra 1918, og masken er en af de masker, som Kaptajn C. H. Rye hjemtager fra en rejse på den tyske side af Vestfronten. Holger Damgaard (1870-1945). © Det Kongelige Bibliotek.

be 150.000 tyske gasmasker. Tyskerne ønskede nemlig politiske modydelser for købet af de mange gasmasker, og prisen var desuden meget høj (jf. Gasudvalgets rapport af 1. maj 1920). Kravet om de politiske modydelser var forståeligt nok ikke i overensstemmelse med den førte neutralitetspolitik under Første Verdenskrig, og alene derfor måtte forslaget falde. Især taget i betragtning, hvordan det rent militært gik for Tyskland på det tidspunkt i 1918.

Det efterlader dog stadig en mulighed for, at hæren fik lov til at indkøbe Siims Protektor i tilstrækkeligt antal. Men heller ikke dette var Krigsministeriet velvilligt indstillet overfor. Denne reserverede indstilling skal efter min mening anskues i forhold til den anspændte situation der herskede i dansk politik under krigen, herunder i særdeleshed i forhold til de økonomiske udgifter forbundet med neutralitetsværet.

Det akutte behov kunne i slutningen af 1915 og begyndelsen af 1916 dækkes indenfor rammerne af forsvarsforliget af 1909 – dvs. HYPO-hjelmene, maskedugene af ”engelsk” model og de 4.000 Siims Protektorer – da det var særdeles økonomisk overkommeligt. Nyerhver-

velser og udbygning af kapaciteter til egenproduktion kunne dog ikke undgå at komme til at indgå i den verserende diskussion om styrkereducering (reducering af indkaldte til Sikringsstyrken), forsvarsbudgettet og militærvæsenet placering i forhold til politikerne og civilsamfundet som helhed. Især fordi udgifterne pga. vareknaphed, krigsøkonomi og den teknologiske udvikling ville udgøre en større og større udgiftspost som krigen skred frem. De økonomiske rammer for 1909-forliget var snævre og i realiteten så godt som umulige at holde.

Diskussionen om de militære udgifter, forsvarets beholdninger og funktion fik de forskellige politiske partier til at gå i clinch med hinanden både før, under og efter krigen. Den radikale forsvarsminister Munch kunne nok tøjle situationen ved at love flere penge til indkøb af ammunition og udrustning – mod at man reducerede sikringsstyrken, samt ved at henvise til, at han blot var forvalter af 1909 forliget. Men mange bevillinger til projekter udenom disse forhandlinger, der blev anset som hastesager, blev ikke til noget. Den høje pris, 1.8. mio. kr. for 150.000 eksemplarer af Siims Protektor, ville desuden udgøre endnu en øgning af forsvarsudgifterne, som havde været hårdt spændt for siden 1914. Uagtet hvor presserende behovet måske var, var gasmaskesagen ikke en politisk prioritet. Det er i den forbindelse heller ingen stats-hemmelighed, at socialdemokraterne og de Radikale havde et anstrengt forhold til forsvaret som institution. Der var en udpræget uvilje hos disse to partier til at lade den militære sagkundskab diktere noget som helst, og man så militærvæsenet økonomi og opgaver som et strengt civil-politisk anliggende.

Af det kildemateriale, jeg har undersøgt, ser det heller ikke ud til, at man fra de ”forsvarsvenliges” side lod gasværn blive en del af de politiske forhandlinger. Her dominerede nyanskaffelser af mere eksplosiv karakter (kanoner og ammunition). De prioriterede det kendte, og det som i deres øjne ville virke mest potentielt afskrækkende overfor en potentiel angriber.

Sikringsstyrken var dermed fanget mellem to stridende fløje i dansk politik, som begge ikke evnede at se den kemiske krigs problemer i øjnene (hverken for forsvaret eller civilbefolkningen), og de kunne derfor ikke få det defensive værnemateriel, som de ud fra en militærstrategisk synsvinkel nok havde brug for. Indrømmet, at det i slutningen af 1918 ikke var så presserende længere – var det dog det stadig i begyndelsen af 1917. Planerne for Københavns Befæstning, som udar-

bejdedes ud fra Kühnells strategiske arv af Generaløjntant Wilhelm Gørtz, foreskrev, at befæstningen skulle holde til en belejring i to måneder (jf. Clemmesen: 2007, s.72). Men det er i mine øjne tvivlsomt, om forternes og kaponierernes mandskab ville have været i stand til at modstå en længerevarende eksponering af den cocktail af gasser, som blev benyttet fra 1916 og fremefter. Som testamenteret ved Verdun, ville de tungeste gasarter utvivlsomt have entret forterne gennem tårnene og desuden have lagt sig i gange, grave og standpladser. Især den populære sennepsgas kunne i den forbindelse have givet store problemer. Anderledes ville det have været for mandskab, der befandt sig i fri luft, men uden ordentlig mulighed for at rense ordentligt op i skyttegrave, åbne batterier og observationsposter efter et kemisk angreb var det nok tvivlsomt, hvor længe oplevelsen havde været - taget gasmaskernes korte brugstid på tre timer i betragtning, og deres begrænsede anvendelighed overfor andre gasarter end klorin. ■

Kilder og litteratur

- Kildemateriale, Rigsarkivet:**
 Armeoverkommandoen: A. Sagsakter, henlagt alfabetisk (1914-1919) A-23: Fæstningen 1914-1919 m.m. (Herunder Overkommandoens arkivmateriale, der knytter sig til produktionen og indkøb af gasmasker).
 Gasudvalgets Rapport af 1/5-1920.
 Hærens Tekniske Korps. Gaskommissionen af 1922: 1922-1936 V. Møderapporter.
 Hærens Tekniske Korps. Gaskommissionen af 1922: 1922-1936 V. Møderapporter 1934-1936.
 Derudover rapporter og andet materiale som ligger i sammen med ”Gaskommissionen af 1922: 1922-1936 V. Møderapporter 1934-1936”. Denne kasse indeholder meget andet end bare mødereferaterne fra 34-36. Blandt andet en del af de rapporter som omtales i artiklen. Især den meget vigtige Rapport af 1. maj 1920 fra Gasudvalget.
- Monografier:**
 Aurig, G. & Thomsen, Lomholdt, Problemer i Dansk Politik. 1901-1946. (Vi og Vor Fortid Nr. 14-15). Kbh.: J. H. Schultz Forlag, 1948.
 Boeck, Hector, Hjorth-Nielsen, H, Johnstad-Møller, S. E., & Hjalff, C. V. Danmarks Hær, [Bind 2]. Kbh., 1935. Side: 51-76.
 Brown, Frederic J., Chemical Warfare. A Study in Restraints. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1968.
 Clemmesen, Michael, The Danish Armed Forces 1909-1918. Between politicians and strategic reality. Forsvarsakademiet, Kbh., 2007.
 Clemmensen, Michahel, Nedslidningen. Udvalgte Presseklip om danskerne og deres neutralitetsforsvar under 1. Verdenskrig, [Working Paper], Forsvarsakademiet, Kbh., april 2007. Side: 127-146.
 Hoff, Arne & Hvidt, Anton, Den Danske Reserveofficer 1842-1967. Reserveofficersforeningen i Danmark, Kbh., 1967.
 Munch, P., Erindringer. [Bind III]. Kbh.: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1959-1967.
 Müller-Kiel, U, Die Kemische Waffe im Weltkrieg und jetzt. Berlin: Verlag Chemie, 1932.

Digitale ressourcer:

- Imperial War Museums, Digital Collections:
 - HYPO-hood. Katalognummer: EQU 2704
 - PH (”Tube”) Helmet, Anti Gas. Katalognummer: EQU 3812.
 Armemuseum, Stockholm (via: digitalmuseum.se):
 - ”Gasmask fm/1917, dansk tilverknning”. Katalognummer på alle enkeltdele: AM 015551, AM 015552, AM 015553 og AM 015554
 - ”Gasmask, Frankrike, M2”. Katalognummer: AM 017608.

H Napoleon som jæger: Hofjagter og uniformer

Napoleon var optaget af jagt – ikke fordi han var en passioneret jæger, men fordi det var nødvendigt for at befæste sit omdømme.

Af **Ivan M.C.S. Elsmark**

Som alle tidens fyrster drev Napoleon som kejser også jagt. Men lad det være sagt med det samme, han var ingen passioneret jæger. Det var imidlertid nødvendigt for prestigens skyld, at han skulle optage denne sport, der for højadel og fyrster ofte var en sand lidenskab. Statssekretær Matthieu Molé har i sin biografi bemærket, at jagten “var en kongelig adspredelse, som Napoleon ville dyrke på lige fod med Europas konger”. Mere alvorligt sagt, så opfattede han det mindre som en forlystelse end som en nødvendighed for at befæste sit omdømme. Constant, hans livtjener, skriver i sine memoirer, at kejseren “foretog nogle gange lange jagtudflugter, for at man ikke skulle tro, at han kedede sig derved”.

Når Napoleon ikke var på feltfod ved hæren, havde han behov for fysisk aktivitet som modvægt til det lange stillesid-

dende arbejde med regeringsanliggender. Uden et frisk ridt følte han det, som hans intellektuelle vitalitet svækkedes. Hans kabinetssekretær baron Fain påpeger i sine erindringer, at “jagten var for ham kun et middel til at bevare vanen at udholde lange ridt. Derfor fandt han kun fornøjelse i de fysiske anstrengelser”, et udsagn som grev Molé og andre har bekræftet. Det kunne hende, at han mistede sporet eller red fra sit følge uden at bekymre sig derom. Fornøjelsen ved det hurtige ridt var hovedsagen. Komtesse de Kielmannsegge beskriver i sine memoirer, hvorledes kejseren i efteråret (antageligt november) 1809 under en jagtudflugt ved Melun forfulgte en hjort gennem skovene helt til Rambouillet. På vejen tilbage steg han af hesten, satte sig uforstyrret under et træ og underholdt sig ganske uformelt med de lokale bønder om landbrugsvæsen.

Jagt til fods havde mindre hans interesse, hvortil kom, at han var utålmodig og ikke nogen god skytte. Han var også nærsynet, havde lorgnet og brugte ofte en kikkert, som pagen medførte. Constant fortæller, at han “manglede et fast greb på geværet, så rekylen efterlod blå pletter”, som “om aftenen måtte behandles med eau de Cologne”. Var jagtudflugter således ikke nogen ublandet fornøjelse, kunne de have politiske aspekter. Det “spontane” møde med paven i 1804, den hemmeligholdte afrejse til hæren ved start af Jenafelttoget i 1806, bekymringer over udviklingen af krigen i Spanien, forholdet til Rusland, fortrolige audienser eller blot for at give indtrykket af ubekymrighed.

Hverken som ung eller senere som general havde Napoleon haft megen tid eller interesse i at drive jagt. Men ved kejserdømmets indførelse kom dette fyrstelige tidsfordriv igen på mode.

Jagtetatens stab

Derfor genoprettede han det betydningsfulde hofembede som Grand-veneur

Napoleon I på jagt i skoven Fontainebleau i 1807. Maleri af Flameng Francois.

Fig. 7.
Napoleon på
St. Helena, tegnet
af en engelsk officer.
Han bærer antageligt
dragten, der blev
benyttet til fodjagt
ved hoffet.

(overhofjægermester) ved dekretet af 17. juli 1804, et hverv som havde været nedlagt siden kongedømmets fald. Til dette udnævnte han marskal Alexandre Berthier, der som jagtetatens chef ikke blot stod for hoffets jagt og revir, men også for tilsynet med jagtvæsnet i de statslige skove.

Marskal Berthiers opgaver som hærens generalstabschef levned ham ikke megen tid til denne funktion, som han derfor delegerede til sine to nære medarbejdere og etatens hofjægermestre. For jagt til fods stod Berthiers adjutant og fortrolige, Alexandre de Girardin, en dygtig kavaleriofficer, som i 1811 blev brigadegeneral. Han var assisteret af Robert de Brauterne, kejserens skytte (porte-arquebusier, et arkaisk embede, bæreren af kejserens jagtgevær), en funktion som han tidligere havde haft under Ludvig XVI. Hans erfaring om vildtbestanden og jagtreviret var omfattende, og det var ofte ham, der organiserede de kejserlige jagtudflugter.

Baron d'Hannencourt var ansvarlig for jagt til hest (parforcejagt). Under ham stod to jagtjunkere: Baron Cacqueray og eskadronchef, baron Joseph Bongars de Roquigny. Sidstnævnte havde under kongedømmet tjent som page og kongelig berider. Han blev i 1807 udnævnt til kejserlig ordonansofficer og oberst i 1812.

Efter Almanach Impérial (Hof- og Statskalenderen) var der desuden to pager tilknyttet jagtetaten. Den ene, Devinne (page af første klasse siden 1805), havde som pligt at kende skovene, hvor Napoleon gik på jagt og ledsage ham som guide under ridtet; hans kollega var Saint-Pern (page af første klasse siden 1808). Derudover var der en stab med generalsekretær, skrivere og jagtbetjente.

Som regel ledsagedes Napoleon af mamelukken Roustam, som var ansvarlig for hans våben, hvilke han efter eget udsagn "kunne lade i fuld galop". Til de store jagselskaber deltog også officerer og hofbetjente i de praktiske dispositioner, ligesom jagtetatens stab kunne blive kaldt til hæren, hvis kejseren havde behov for deres tjeneste. Det var en hybrid organisation, som muliggjorde, at jagtetatens budget kun udgjorde en brøkdel af det, den havde kostet under kongedømmet.

Jaguniformer

Efter tidens skik bar enhver, der havde en offentlig funktion, uniform, enten militær eller civil. Også til jagt ved hoffet foreskrev protokollen en særlig uniform, eller rettere sagt to; en til parforcejagt og en anden til fodjagt. Det var Berthier, der som Grand-veneur efter Napoleons

Napoleon som jæger: Hofjagter og uniformer

instruktioner inviterede de udvalgte gæster til at deltage i jagtselskaberne, hvortil jagtuniformen var påbudt. Denne dragt måtte imidlertid ikke bæres indendørs på slottene, som overhofmarskallen Duroc påmindede deltagerne om. For en ordens skyld skal det påpeges, at etiketten naturligvis ikke gjaldt under feltforhold, hvor man utvungen tog på jagt i militær uniform.

Napoleon havde som alle andre deltagere den samme jagtuniform, der var uden gradstegn. Hofhusholdnings garderobeinventar anfører (1811) under kapitlet Uniformer, stykke 21 og 22 "tre uniformskjoler til fodjagt og tre til parforcejagt". Den første er beskrevet som "en enkel grøn kjole uden udsmykning", der kun kostede 200 frs., det samme som en officerskjole (uden epauletter) eller en borgerlig dragt. Den anden til parforcejagt havde rige broderier i guld og sølv og var sat til 550 frs. Dertil et bælte i guldindvævet grønt velour til 100 frs., hvoraf der er anført tre under stykke 23. Ved dårligt vejr iførte Napoleon sig tillige en ridefrakke (ridingote), som Roustam altid medbragte. (For en detaljeret beskrivelse af kejserens beklædning, se min artikel Napoleons silhuet i Chakoten 1997, nr. 1).

Desværre findes jagtuniformerne mangelfuldt beskrevne, og de synes ikke at have vakt synderlig museologisk interesse. Heldigvis findes den første uniform fra 1804 gengivet i et maleri af Demarne og Dunouy (fig. 1) af mødet i Fontainebleau skoven i 1804 mellem Napoleon og Pave Pius VII. Denne begivenhed havde både en politisk og symbolsk betydning; en tilnærmelse mellem den franske stat og den katolske kirke efter revolutionens

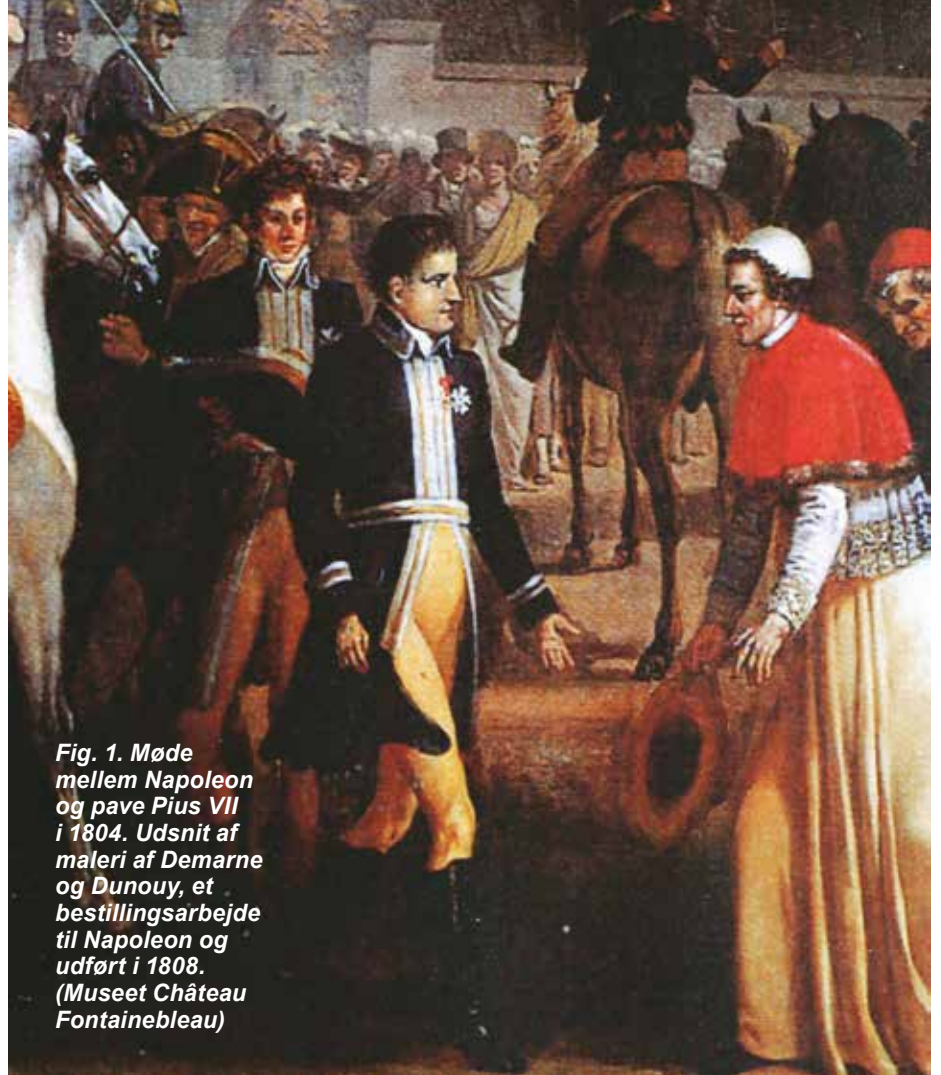

Fig. 1. Møde mellem Napoleon og pave Pius VII i 1804. Udsnit af maleri af Demarne og Dunouy, et bestillingsarbejde til Napoleon og udført i 1808. (Museet Château Fontainebleau)

antiklerikalisme. Konkordatets betydning var bekræftet ved pavens deltagelse i kroningsceremonierne. Der er god grund til at fæste lid til maleriets nøjagtighed, da det var et bestillingsarbejde til Napoleon.

Uniformen fra 1804

På dette maleri, her vist i udsnit (fig. 1), bærer Napoleon en grøn, langskødet, åbentstående kjole, hvis ombuggede krave har sølvkantning og guldgalon; ærmeopslag med sølvbroderi og guldgalon. Derunder en hvid damask vest, hvidt halsklæde, nankinridebukser, sorte ridestøvler med sølvsporer og i hånden

den bekendte lave, trekantede hat, som han siden 1802 altid bar. Om livet et sølvbroderet bælte og hirschfænger. En sådan er bevaret på Napoleonmuseet i Fontainebleau og her gengivet som fig. 2. Hans ledsager er iklædt samme uniform.

På kjolens venstre side er fæstet Æreslegionens Kors og et påsyet Storkors i sølv. Her drejer det sig om en anakronisme, da Storkorset i denne form først blev indført ved dekret af 20. januar 1805. Havde kejseren ved denne lejlighed båret Storkorsets insignier, ville den have været i form af et rødt ordensbånd over skulderen under kjole.

Den her beskrevne uniform, der næppe har virket tidssvarende, har antageligt ikke været benyttet i længere tid. Jeg ville være tilbøjelig til at sætte ændringen (om ikke før) til en gang i sommeren 1806, medens Napoleon efter Austerlitz felttoget gik på jagt i skovene ved Fontainebleau og Saint-Claude. Beviselig var den i brug i 1808, hvor den dette år findes anført i garderoben. Constant giver i sine erindringer følgende beskrivelse (ca. 1807): "Uniformen til parforcejagt var en grøn (enradet) kjole med knapper og galoner i guld, hvide ridebukser og langskafte ridestøvler". Til fodjagt "en simpel grøn kjole uden udsmykning, kun sølvknapper hvorpå var præget jagtsymboler".

Fig. 6. Napoleon på jagt i skoven ved Fontainebleau. Udsnit af jagtscener malet af Jean-Francois Robert på et kabaretfad fremstillet af Sèvres porcelænsfabrikken i 1812. (Fondation Napoléon, Paris)

Fig. 5. Napoleon på jagt.
Malet af Jean-François Robert,
ca. 1812.
(Fondation Napoléon, Paris)

Der var ingen rangforskel “og uniformerne var de samme for alle mandlige deltagere”.

Napoleon opfordrede også de deltagende damer, der var til vogns, til at bære en til lejligheden passende dragt. Dronning Marie Louise anlagde i 1810 sin dragt i amarant (rødviolet) velour med guldbroderi; dertil en guldindvævet baretformet hat omgivet af hvide fjer. Denne farve benyttedes også af damerne ved hendes hofstab. De andre fyrstelige damer valgte hver deres egne farver og snit.

Medens Constant omtaler, at galonerne var i guld, så angiver garderobelisten dem som “i guld og sølv brodrier”. Antageligt var begge disse metaller sammenvævede. Et andet forhold er ridebukserne, hvis farve skulle være grøn. Dette bekræftes også af prins Charles de Clary-et-Aldringen i et brev fra sit ophold i Paris 1810. Mange ikonografiske kilder skildrer jagtselskabet i grønne ridebukser; dog med enkelte undtagelse (se fig. 5), men det er svært at vide, om der herskede en vis tolerance med hensyn til farven, eller om det drejer sig om en kunsterisk vildfarelse. Napoleon selv benyttede imidlertid altid hvide ridebukser, hvoraf hans garderobe indeholdt et betydeligt antal, men ingen grønne.

Parforcejagt

En udmærket fremstilling af en parforcejagt i 1812 er et stort jagtstykke, malet af Carle Vernet (1758-1836), nu i jagtmuseet i Senlis. For at tydeliggøre uniformsdetaljerne vises her to udsnit. Det ene er af Napoleon og ledsagere (fig. 3), det andet af en jæger med sine hunde (fig. 4). Alle bærer en grøn, énradet kjole med guldgaloner på kraven og brystet, guldkantning og galoner på kjoleskøderne, guldindvævet bælte til

hirschfænger, trekantet hat og lange, sorte ridestøvler. Kejseren har samme kjole, men er iført hvide ridebukser.

Jean-François Robert (1778-1832) har malet Kejseren på jagt ca. 1812 (fig. 5). Han er ledsaget af en rytter (måske marskal Berthier) iført samme grønne kjole og mamelukken Roustam. Denne har på hovedet en hvid turban (schâl) med rød tarbouche og er iført en grøn, guldbroderet kjole (et piqueur liberi?), røde flagrende bukser (charoual) og røde maroquin-støvler (khouff). Af samme kunstner findes en gengivelse af en jagt i Fontainebleau skoven (fig. 6) malet på et kabaretfad fra 1812 (nu i samlingen Fondation Napoléon, Paris). En lignende scene er malet på et fad fra 1811 (nu i Levens Hall, Kent, England). Alle disse billeder gengiver Napoleon i den ovenfor beskrevne jagtuniform.

Fig. 2. Napoleons hirschfænger.
(Napoleon museet, Fontainebleau)

Hvis han ikke gik på jagt i skovene omkring Paris, tog Napoleon til Compiègne eller Fontain-

bleau, hvor der blev holdt et talrigt og prægtigt hof. Når kejseren bestemte sig for en parforcejagt, krævede den et stort opbud. Således i 1806 drog en hofstab på 90 mand fra Paris til Rambouillet med vogne og 136 køreheste samt 130 rideheste, hvoraf fire var til Napoleons personlige brug.

Der findes en livlig skildring af en parforcejagt, som den østrigske prins Charles de Clary-et-Aldringen har omtalt i et brev af 21. marts 1810. Teksten gengives her på dansk i en lidt forkortet form:

“Jeg havde fået anvist et appartement på slottet i Compiègne. Klokken 10 serveredes et morgenmåltid, ved hvilket kejseren ikke var til stede. Så steg jagtselskabet til vogns og kørte til et rendezvous i skoven, hvor der atter serveredes et måltid. Det var den eneste gang, hvor jeg har været til bords med kejseren. For mig var en stor overraskelse at sidde næsten ved siden af ham, på lige fod med Savary, Davoust og Duroc. Dette måltid varede blot 10 minutter. Jeg drak roligt min kaffe, men da jeg så op, opdagede jeg pludseligt, at jeg var den eneste tilbage ved bordet. Alt var i opbrud; man steg til hest, og pludselig satte kejseren i strakt galop og fløj så hurtigt af sted som en pil!

Med forbavelse bemærkede jeg, at selskabets højtstående personer undlod at følge med. De tillod sig uden videre at forblive i omegnen, hvor vi havde spist. Davout deltog kun i den halve jagt, så red han roligt tilbage til slottet.

General Savary fulgte efter kejseren, ledsaget af kavalerigeneralen Nansouty samt jagtføreren baron d'Hannencourt og en jagtpage; det var hele eskorten ex officia. Jeg selv var fuldt optaget med at følge efter kejseren for ikke at miste ham af syne. Roustam og jeg prøvede at indhente ham, men da jeg kom for nær til hans hest, råbte Savary: “Rid ikke så tæt på kejseren!”

Indtil det første relæ kunne jeg være med, men i det øjeblik, Napoleon skiftede til en frisk hest, var der intet at gøre. Han var så hurtig og vel betjent, at det ikke længere var muligt at følge med. Jeg red videre i skoven, hvor jeg snart mødte en staldkarl, snart en vildfaren general. Lejlighedsvis fik jeg et glimt af jagten eller traf en forbipasserende, som kunne fortælle, hvad der foregik. Til sidst fandt jeg kejseren, der var steget af hesten for at skyde hjorten (som vist fig. 3), der var svømmet ud i et vandløb. Han affyrede fem skud; tre ramte ikke - de to sidste gjorde det af med dyret, der forsvandt i vandet. Kejseren var dermed tilfreds, alle steg til hest, og så gik det i fuld galop tilbage til Compiègne. Det hele havde varet i fem timer og det havde

Napoleon som jæger: Hofjagter og uniformer

været umådeligt varmt. Klokken seks aften var der taffel, men uden kejserens tilstedeværelse.”

Et ord om Napoleons heste. Ganske vist har billedkunstnere foretrukket at vise ham på en hest med lys lød og smuk holdning. Således i fig. 1 hingsten le Distingue, i Carle Vernets maleri Tauris, og i fig. 5 og 6 antageligt l'Emir. Dog ved vi, at han til jagt satte særlig pris på den brune berberhoppe la Belle, som han først red under felttoget i 1800 (billede i Chakoten 2016 nr. 3, side 20); men det vides at han også red mange forskellige heste, både fra de kejserlige stalde og de, der stilledes ham til rådighed, hvor han kom frem. (Se også min artikel Digt eller sandhed - det historiske maleri i Chakoten 2016, nr.3).

Klapjagt

Klapjagt havde mindre Napoleons interesse end jagt til hest, dels fordi den ikke gav ham megen motion, dels var han myopisk, hvilket påvirkede hans træfsikkerhed. I 1808 gik det galt, og et vådeskud sårede marskal Massen og venstre øje, et uheld for hvilket Berthier tog skylden. Jagtetaten havde overtaget kongetidens etikette, som pålagde en tung ceremoniel og krævede deltagelsen af et stort opbud. Efter protokollen skulle Grand-veneur (overhofjægermesteren, marskal Berthier) placere sig til højre for kejseren, og til venstre en marskal, en general eller en fornem gæst. Selve skydningen foregik ved, at en page ved Napoleons højre hånd rakte ham det ladte gevær. Når dette var afskudt, modtog pagen til venstre det, og gav det videre til en tjener, som igen videregav det til porte-arquebusier (skytten). Denne ladede derpå geværet og rakte det til mamelukken Roustam, som rakte det videre til den første page ved kejserens højre side, hvormed kredsen var sluttet; et nyt skud kunne så affyres. Bag denne gruppe stod nogle officerer med

Fig. 3. Napoleon på jagt i skoven ved Fontainebleau, 1812. Bag ham mamelukken Roustam og to deltagere i jagten iført uniform til parforcejagt. Udsnit af maleri af Carle Vernet. (Musees l'Art et de la Vénerie, Senlis, Frankrig)

ladte geværer til benyttelse. Efterhånden som Napoleon blev ivrig, ventede han ikke på geværet, men greb det første ladte gevær, der var for hånden, uden at bekymre sig om rangklasse.

Endelig havde fugleskydning og falkonerkunsten mindst af alt Napoleons interesse, den sidste opgav han helt efter et par forsøg

Uniformen til fodjagt præsenterer et uniformshistorisk problem. Der synes ikke at findes andre kilder end gardero-beinventarets notat og Constants vage beskrivelse som “en simpel grøn kjole uden udsmykning, kun sølvknapper” (se ovenfor). I mangel af andre detaljer kan jeg kun fremsætte en hypotese. En engelsk officer har tegnet Napoleon på St. Helena (fig. 7), iført en grøn, enradet kjole med rød krave og ærmeopslag. Kejseren havde i sit eksil medbragt sine uniformer, indbefattet de til jagt, og det

er derfor ikke utænkeligt, at det netop kunne være denne enkle beklædning som benyttedes til fodjagt.

De hyppigste jagtudflugter fandt sted i årene 1810-11. Det var den periode, hvor Napoleon blev gift med prinsesse Marie Louise og fødslen af hans søn Kongen af Rom. Han ønskede da at fremtræde mere som værdig arvefyrste end som sejrrig hærfører. Aldrig før havde han kendt til fritid og nu søgte han lykken i andre adspredelser end stats- og militæranliggender. Men imperiets institutioner krævede hans fulde opmærksomhed. På St. Helena måtte han forstemt erkende, at “magten er en Sisyfos sten. Man skal aldrig stoppe et sekund for hvil. Værket styrter sammen og knuser dets skaber”. Om jagten per se skulle have bidraget dertil, skal her være usagt. ■

Noter

Citater er anført med kildeangivelse i teksten. Blandt andre relevante memoirer skal nævnes: Bausset, Coignet, Marbot, Comtesse de Kiekmannsegge og Claire de Rémussants.

Om Napoleons private forhold, jagt og hof, se også Frédéric Masson: Napoléon chez lui (1921), C. O. Ziesenis: Napoléon et la Cour impériale (1980), Ronald Pawly i La Revue Napoléon, no. 33 (2008), samt A. Maze-Sencier: Les Fournisseurs de Napoléon I. (1893).

Fig. 4. Jæger med hunde ved parforcejagt. Udsnit af maleri af Napoleon på jagt i skoven ved Fontainebleau 1812. Malet af Carle Vernet. (Musees l'Art et de la Vénerie, Senlis, Frankrig)

Vinderprojektet til det nye Frihedsmuseet er bl.a. tegnet af Lundgaard & Tranberg.

Det nye Frihedsmuseet åbner i 2019

For fire år siden satte en ukendt gerningsmand ild til Frihedsmuseet i København. Siden har museet været hjemløs, da bygningen kort tid efter branden blev revet ned.

Den 4. maj blev det første spadestik taget til et nyt museum på den grund i København, som i årtier var hjemsted for et dedikeret museum til den danske modstandsbevægelse.

I forbindelse med fejringen af befrielsen og det første spadestik til et nyt

museum sagde Nationalmuseets direktør, Per Kristian Madsen:

- Det er glædeligt, at vi kan fejre Frihedsbudskabet og ikke mindst, at vi kan tage det første spadestik til et nyt Frihedsmuseum. Et museum, der fortæller historien om de danskere, der gik til aktiv modstand mod den tyske besættelsesmagt. Det er vigtigt, at denne historie gives videre også til nutiden og de kommende generationer.

Museum under jorden

Projektet med at få opført et nyt museum har været udfordret, siden vinderforslaget til et nyt museum blev præsenteret af daværende kulturminister Marianne Jelved i 2015.

Det skyldes bl.a., at beslutningen om at placere en stor del af museet under jorden har skabt problemer, fordi området ligger tæt ved vand i form af en voldgrav og et havnebassin.

Frihedsmuseet kan dateres tilbage til 21. juli 1945, da Frihedsrådet åbnede udstillingen "Det kæmpende Danmark" i Frimurerlogen på Blegdamsvej i wwKøbenhavn.

Den 15. oktober 1957 fik udstillingen sin egen bygning i København, da Museet for Danmarks Frihedskamp 1940-1945 åbnede som en enhed under Nationalmuseet med adresse på Kastellet's terræn.

Gravearbejdet til det nye museum blev påbegyndt i juni, og det er planen, at det nye museum skal være færdigbygget i begyndelsen af 2019. Derefter vil udstillingen blive indrettet. *H.D.*

Danish Design by Marianne Sass Petersen

New Sword Stand

Se www.SwordStand.dk for udvalg og yderligere information

www.SwordStand.dk

order@swordstand.dk · +45 40 11 81 07 · Denmark

På sporet af den danske hær i Irland

Da vi sidst forlod den danske hær i Irland, havde de lidt nederlag ved Limerick i 1690, men vundet en stor moralsk sejr ved Kinsale.

Limerick er general Sarsfields by; han er blevet til noget i retning af en irsk Tordenskjold. Den historiske Sarsfield var en anonym general, der ofte var underlagt andres kommando. Men han iværksatte det legendariske overfald ved Ballyneety, og forhandlede freden i 1691, så legenden om ham har fået lov at vokse. Flere gader, parker og en bro i Limerick er opkaldt efter Sarsfield. Ikke så få pubs over hele landet bærer hans navn. Den rute han red fra Limerick til Ballyneety - hvor han ødelagde vilhelminernes fæstningstog - findes nu som vandrerrute.

Forterne i Kinsale er de største, bevarede bygningsværker fra de Vilheminske Irlandskrige. James Fort (bygget 1602-1607) er der ikke meget tilbage af - lidt overraskende, taget i betragtning, at det eksploderede. Charles Fort (bygget 1678-82) er også en ruin, men stadig imponerende - det ydre murværk ser så solidt ud som nogensinde. Det minder om en

overdimensioneret udgave af "Kastellet." Belejringen i 1691 er dog blevet en smule overskygget af andre, vigtige historiske begivenheder på samme sted. Begge forter er nemlig bygget ovenpå ruinerne af to ældre slotte, der spillede en hovedrolle under Niårs-krigen i Irland (1594-1603), nemlig Castle Ny-Parke (i dag: James Fort) og Ringcurran Castle (i dag: Charles Fort). Det var i 1601, at irenes spanske allierede blev belejret af englænderne i 3 måneder, indtil de overgav sig. Den mest berømte mand i Kinsale er nok stadig "The Spaniard" (general Don Juan del Águila). Det kan diskuteres hvorvidt slaget i 1601 var vigtigere end slagene ved Boyne (1690) eller Aughrim (1691). Det må dog medgives, at belejringen i Kinsale 1691 var en ren bagatel i forhold til belejringen af Kinsale i 1601. Den vilheminske sejr ved Kinsale var uden tvivl tiltrængt efter det svidende nederlag ved Limerick. Der var også en fin symbolik i at man nu havde erobret den havn hvor Jakob 2. var gået i land. Men det irsk-spanske nederlag i 1601 foranledigede den irske adels højt besungne flugt til andre katolske lande

Den danske hær deltog i de Vilheminske Irlandskrige 1689-91. Artiklen bringer læseren rundt til slagmarkerne, med afsæt i den dansk-norske kilde Andreas Claudianus, og med fokus på hvordan omgivelserne tager sig ud i dag.

Dette er andet og sidste afsnit.

Af Rasmus Wichmann

Fotos: Rasmus Wichmann
og Anne Sofie Pinstrup Jørgensen

("flight of the earls"). Egentlig flygtede kun et lille antal Nordiske grever, men det var begyndelsen på enden. Ved begyndelsen af 1700-tallet var den indfødte godsejerstand så trængt (mange faldt på ærens mark i 1688-1691), at den praktisk talt ophørte med at eksistere.

James Fort er aldrig blevet genopbygget, men Charles Fort fungerede som et britisk fort helt indtil det blev overtaget af den Irske Fristat i 1921 (meget lig den måde Kastellet stadig fungerer på).

Reenactment af Jakob 2.s livgarde til hest, på Clarkes Field i Aughrim. Ved Boyne hvilede den jakobittiske indsats i særlig grad på dem.

Da den Irske Borgerkrig brød ud i 1922, var de fleste tropper loyale mod IRA²⁰, og ikke imod den nye Fristat. Da Fristatens tropper fik overtaget i kampen om Cork i 1922, blev fortet stukket i brand af IRA-tropperne inden de forlod det. Bygningerne indenfor fortets mure er kun delvist genopbygget i dag.

Vejen til Athlone - Cashel, Birr, Ballymore

Først i maj 1691 gik "krigssæsonen" i gang igen. Vilhelm havde i mellemtiden tilbudt amnesti til jakobitterne²¹. Hvis det stemmer, er det intet under at de ikke bed på. Dels klinger "amnesti" i mistænkelig grad af overgivelse - jakobitterne var som nævnt godt befæstet bag Shannon-floden, hvor de ventede på fransk støtte.

Under general Ginkels overkommando marcherede danskerne af sted for at belejre Athlone. På vejen passerede hæren blandt andet fæstningen Cashel og byen Birr. Sarsfield havde prøvet at bringe Birr under sin kontrol, men det var mislykkedes. Den 7. -8. juni tilbragte hæren med at erobre fæstningen Ballymore. Dens store garnison måtte overgive sig. Angiveligt havde Sarsfield ræsonneret at Ballymore var vigtig for at beskytte forsyningslinjer på begge sider af floden.

Derudover troede Sarsfield, at fæstningen ville forsinke Ginkel. Det er måske sandt nok, at forsyningsituationen krævede det; rygterne sagde, at Athlones forsvarere måtte spise selvdøde heste. Det forsinkede dog ikke vilheminerne, og det berøvede jakobitterne tusind mand. Denne gang lod man

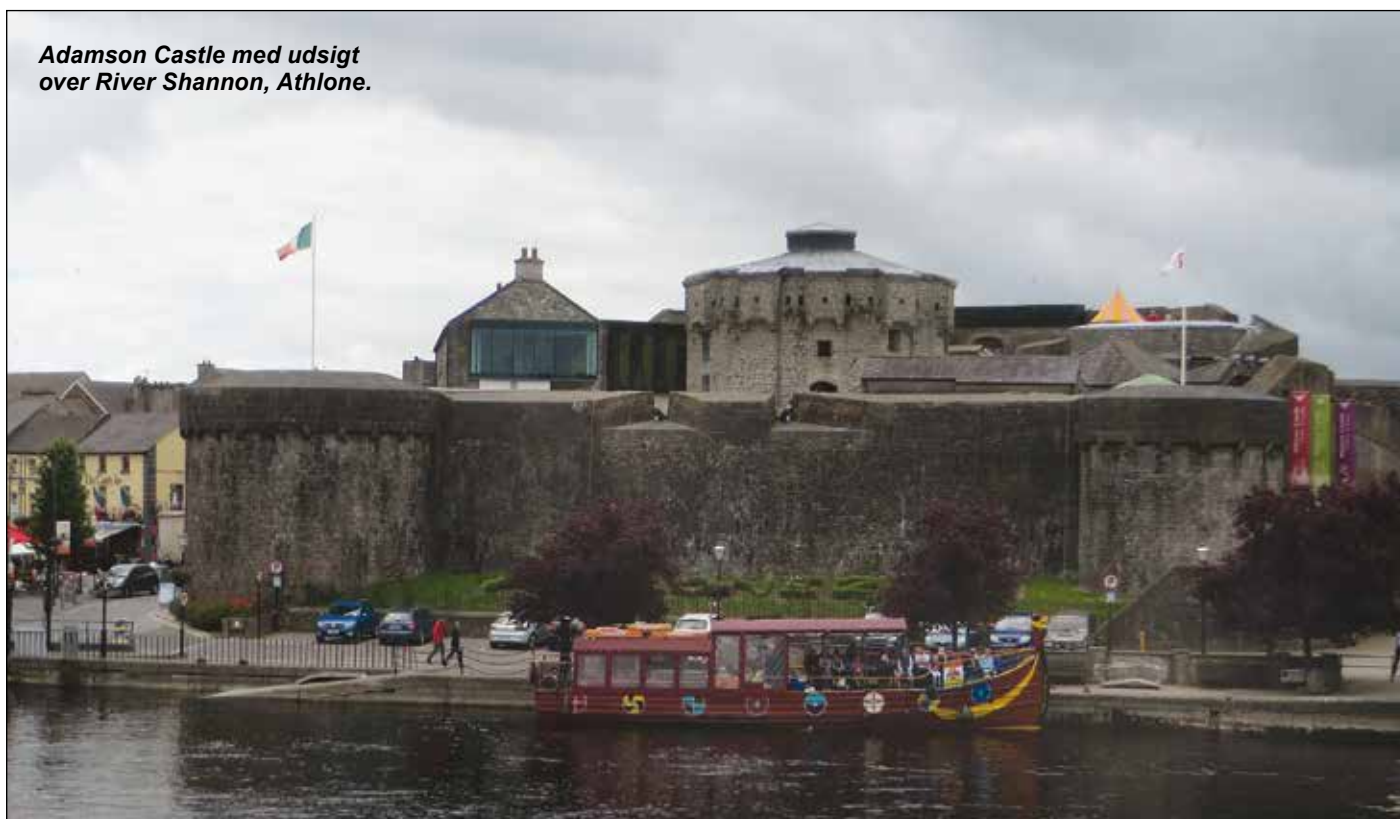
ikke den fjendtlige garnison udvandre, men man lod civile undslippe til Athlone, efter først at have givet dem tre dages forsyninger. Kontrasten til Den Engelske Borgerkrigs rædsler kunne ikke være større. Claudianus bemærker dog tørt, at man lod dem gå, fordi det så var fjendens problem at brødføde dem²².

Cashel, Birr og Ballymore i dag

Fæstningen Cashel spillede i ikke den store rolle i 1691, men den er militærhistorisk interessant af flere andre årsager. Mens indbyggerne i 1691 sikkert døjede under de ubudne gæster fra England, Skotland, Nederlandene og Danmark, så fortæller museerne i Cashel om andre krige.

Besøgscetret, Bru Boru ved fæstningens bund fortæller bl.a. om i 1647, da Cashel blev holdt af de irske "konfødererede" (confederates). Det var den fraktion, der under Den Engelske Borgerkrig hverken holdt med det parlamentariske styre (Cromwell), ej heller ønskede en tilbagevenden til monarkiet. Baronen af Inchiquin - lederen af Corks parlamentariske styrker - erobrede fæstningen, og iværksatte en grufuld massakre af ikke blot de konfødererede soldater, men også af de civile der havde søgt tilflugt på Cashel. Med over 1000 dræbte var det én af de værste krigsforbrydelser i Irlands historie. På fæstningens top er der gjort mest ud af kunst- og kirkehistorie. Karakteristisk for Irland, så er et helt rum tilegnet ▶

Adamson Castle med udsigt over River Shannon, Athlone.

På sporet af den danske hær i Irland

den britiske dronnings besøg i 2011 - en formentlig helt nødvendig del af helingsprocessen.

Det er dog det lokalhistoriske museum, Cashel Folk Village, der er det mest dedikerede til militærhistorien. Efter eget udsagn, så er det det eneste museum der favner både Påskeoprøret i 1916, Uafhængighedskrigen 1919-1921, samt Den Irske Borgerkrig 1922-1923. Det er i dag svært at forestille sig hvordan de to slotte i Birr og Ballymore har set ud i 1600-tallet. Angiveligt bærer Birr Castle mærker efter jakobitternes

Maleri af St. Ruth og Sarsfield på Valeries of Aughrim, en lokal pub, der husede reenactors i forbindelse med 325-års jubilæet i 2016.

kanonkugler, men det er totalt ombygget i nygotisk stil. Ballymore Castle er et privat hjem i dag. Det er meget sigende, at slottet blev totalt ombygget i 1700, da en nyttilflyttet, engelsk adelsfamilie overtog det.

Belejringen af Athlone

Den 19. juni nåede vilheminerne Athlone; byen blev forsvaret af jakobitternes hovedstyrke. Ifølge Claudianus var Livgarden den første til at få kontakt med fjenden i "English Town." Athlone havde to bydele; English Town og Irish Town. Førstnævnte var blevet brændt ned året før, men jakobitterne havde forstærket befæstningerne omkring begge bydele. Ifølge Claudianus tyede vilheminerne til noget så gammeldags som franske væddere for at bryde igennem muren til "English Town." Derudover skulle general Würtemberg personligt have ledet regiment "Prins Frederik" i dette angreb²³. Godt nok nævner ingen andre kilder (heller ikke Würtemberg selv) denne dåd, men Claudianus lod aldrig en mulighed gå forbi for at fremhæve den danske ledelse. Alt tyder på at Würtemberg faktisk også var særligt vellidt af sine mænd.

Claudianus skriver, at alle bebyggelser - selv kirker - i Irish Town blev jævnet med jorden af det efterfølgende bombardement, men jakobitterne ikke var til at drive ud. De havde tillige ødelagt den bro, der bandt de to bydele sammen. Vilheminerne forsøgte sig med en pontonbro og med at genopbygge broen, men jakobitterne forpurrede dem hver gang.

Der gik et rygte om, at de jakobittiske officer nu gav sig til at fejre deres sejr i utide ved at holde en fest på et slot i nærheden²⁴. Det er næppe sandt; forsyningsituationen tillod ikke den slags overdådighed. Rygtet stammer måske fra jakobittiske krigsfanger, der havde brug for en syndebuk. Så meget er dog sandt, at jakobitternes hidtidige succes kan have fået dem til at overse, at deres forsvar havde ét svagt punkt.

De sørgelige rester af Aughrim Castle. Mindesmærket for general St. Ruth er nært ved.

Claudianus tilskriver danskerne - en vis Olav Normann fra Livgarden - æren for at have fundet et vadested over floden. Man gjorde mine til at krydse floden, og lod som om man opgav på grund af modstanden og det dårlige vejr. Derefter satte man ind med et overraskelsesangreb. Det var en overvældende succes for vilheminerne. Vejen til Connacht - området vest for Shannon - lå nu åben.

Athlone i dag

Det flotte Adamson Castle i Athlone huser en stor udstilling om de to belejringer, 1690-91. Slottet spillede en vigtig rolle dengang, da det forsvarede overgangen mellem English Town og Irish Town. Efter De Vilheminske Irlandskrige blev det britiske, så irsk militært område, indtil det blev omdannet til museum i 1990'erne. På grund af et ufatteligt ulykkestilfælde har bygningen dog ikke længere nogen lighed med den normanske borg den var engang (hvor den bar navnet King Johns Castle). I dag bærer borgen præg af Napoleons-tiden. Efter at have overlevet belejringen, blev borgen i 1697 ramt af et lynnedslag, der traf direkte ned i krudtkammeret. Borgen sprang i luften, og resten af byen brændte ned, blot seks år efter at have lidt hård medfart under krigen.

Som det så ofte er, er der meget få

Kunstnerisk gengivelse af Ferdinand Vilhelm, hertug af Würtemberg-Neustadt, og den Kongelige Livgardes 7. regimentschef.

egentlige udstillingsgenstande i Athlone. I stedet har man fokuseret på formidling, med computerrollespil, udklædning, og kunstneriske gengivelser af alle de vigtigste aktører. Naturligvis er Würtemberg også repræsenteret; det eneste irske museum, hvor en dansk officer figurerer som en hovedperson. Det familievenlige tilsnit viser i hvor høj grad De Vilheminske Irlandskrige er blevet til legendestof. De lokale forsvarere har en status, der bedst kan sammenlignes med Gøngenhøvdingens. Historien mangler dog en klar skurk. Et computerrollespil lader én indtage rollen som fjolde englændere og skotter, der forsøger at indtage Athlone. Den gamle dæmonisering af modstanderne er blevet erstattet med harmløse parodier.

Hvis udstillingen om 1690-91 er mere kunst og kultur end historie, så er der til gengæld mange effekter fra den tid bygningen har været brugt af den irske hær. Man købte militært udstyr fra de tyske overskudslagre, der var opstået i kølvandet på første verdenskrig. Dette gav den irske sikringsstyrke 1939-45 en umiskendelig lighed med den tyske hær! Derudover findes effekter fra irske fredsbevarende styrker, navnlig de styrker der blev udstationeret i Congo i 1950'erne. Slottet er derfor uhyre militærhistorisk interessant ud fra flere synsvinkler.

Slaget ved Aughrim

Den jakobittiske general St. Ruth²⁵, der var blevet skibet ind fra Frankrig, trak sin hovedstyrke stort set intakt tilbage til landsbyen Aughrim. Hvorfor lige her? Den irske historiker Pádraig Lenihan mener, at det var en vanskelig beslutning, hvorvidt man skulle marchere til det relativt nærtliggende Galway, eller til det stærkt befæstede Limerick. Aughrim var også den ideelle forsvarsposition. Hele hæren var gemt væk bag våd, sumpet jord, man kun kunne krydse to steder. Det ene sted var på deres venstre flanke (nord), og den var dækket af slotsruinen Aughrim Castle. Det andet sted var på deres højre flanke (syd), hen over Attibrasil Bridge.

I følge Claudianus indtog vilheminerne et sted mellem den 10. og den 12. juli Garbally Hill ved Ballinasloe, hvorfra de fik øje på jakobitternes lejr. Da man ikke kan se Aughrim fra Garbally Hill, har Pádraig Lenihan foreslået at det nok snarere var fra Urraghry Hill, at man kunne observere fjenden. I det hele taget virker Claudianus' beretning på dette sted forvirret og rodet, hvad stednavne og troppebevægelser angår. Det er måske ikke så mærkeligt: Om morgenen, den 12. juli, lå der en tæt tåge hen over landskabet. Lige så tåget er det, hvad St. Ruth håbede på at opnå ved at blive

på stedet, og hvorfor vilheminerne gik til angreb på en så ufremkommelig position. Den vilheminske taktik var dog letforståelig: Jævnt pres over hele linjen! Det danske infanteri blev placeret på venstre fløj. Ikke overraskende var det så godt som umuligt at krydse Attibrasil Bridge; jakobitterne forsvarede simpelthen det smalleste sted med deres stærkeste tropper. Det gik heller ikke særlig godt for det vilheminske centrum, der skulle krydse en mose. Til gengæld brød det vilheminske kavaleri igennem ved Aughrim Castle. På præcis det tidspunkt - hvor jakobitterne kunne have reddet forsvaret ved at rokere rundt eller sætte reserver ind - blev general St. Ruth dræbt af en kanonkugle. Rådvilde flygtede jakobitterne. Det var nu sent - mørke og dårligt vejr tillod jakobitterne at trække sig tilbage til Limerick. Selv om Claudianus' beretning fortsætter, så gjorde dette slag det største indtryk på ham. Han beskriver det som blodigere og mere intenst end noget andet slag. Det er dog Limerick og Athlone han ofrede flest ord på.

Aughrim i dag

Aughrim er en lille og afsides beliggende landsby, hvilket betyder, at der gøres særligt meget ud af slaget i 1691. Der findes en vandrerute, et besøgscenter samt ruinerne af Aughrim Castle. Dertil kommer det årlige jubilæum. Med årene er slaget ved Aughrim dog blevet til lidt af en parentes i forhold til slaget ved Boyne, og der er ikke investeret de store statslige midler i at bevare slagmarken. Det er snarere et lokalt initiativ - og selv dét skal der kæmpes for.

Udsnit af det vældige diorama på Aughrim Interpretative Centre, med gengivelser af vilheminere: Danske livgardister (i gule uniformer), huguenotter (hvidt på blå) og englændere (rød på hvidt).

Dr. Pádraig Lenihan fra University of Galway holder foredrag i Battle of Aughrim Interpretative Centre.

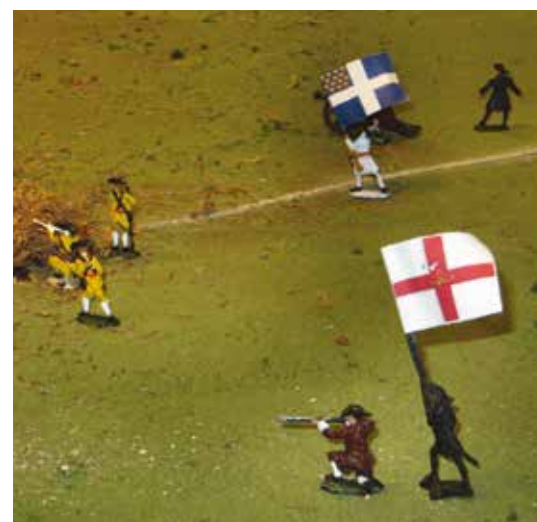

Fejringen afholdes af O'Kelly-familien, støttet af nogle få universitetsfolk og lokale entreprenører. Vor egen Befæstnings Dag er vokset og vokset, ikke mindst takket være et stort opland. Dét mangler Aughrim, og 325-året samlede derfor blot en lille gruppe dedikerede lokalhistorikere og reenactors.

Som alle andre steder har besøgscentret måttet kompensere for mangel på bevarede genstande. Her har man valgt at fokusere på slagets internationale tilsnit, så der er faktisk en bevidsthed om at danskere deltog i slaget. Der er et udmærket diorama samt nogle reproduktioner, men en opdatering er hårdt tiltrængt.

Vandreruten er ganske detaljeret, men slotsruinen var en smule skuffende. Det er ikke så meget dét, at der kun er meget lidt tilbage af slottet - hvad kan man forvente af noget, der allerede var en ruin for 325 år siden? - men at den er gemt væk på en landmands private græsmark. Mindesmærket for den faldne general St. Ruth er også stærkt forfaldent.

Det er ikke min hensigt at kritisere stedet, men at komme med et opråb. ▶

På sporet af den danske hær i Irland

Irene værner godt om deres fortid, men Aughrim har været én af taberne i det store lotteri om midler. Så lad mig her komme med en lidet objektiv opfordring til at stemme med fødderne og foretage en færd til Aughrim i de kommende år. Det er et besøg værd, hvad enten man opfatter det som støtte til en god sag eller for at mindes de norske og danske, der faldt så langt fra hjemmet for at forhindre fransk dominans i Europa.

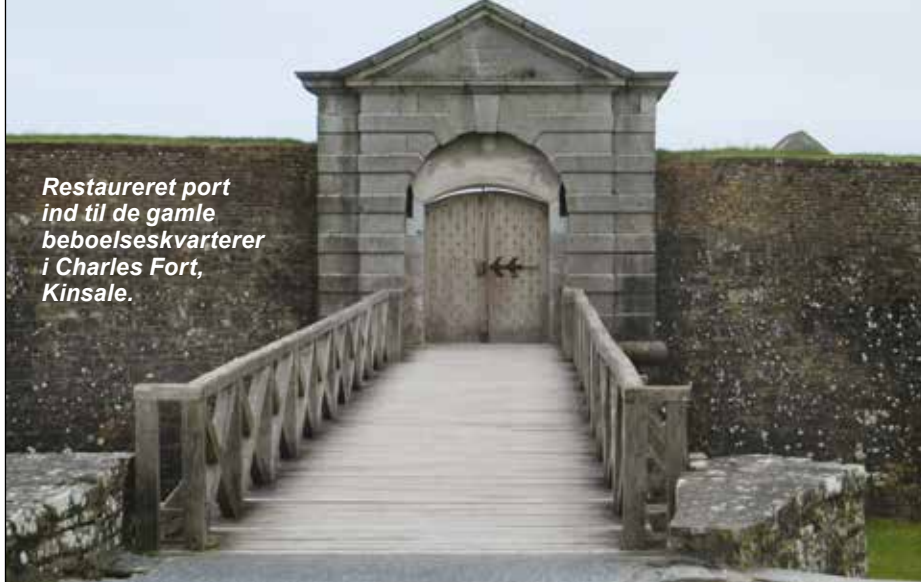
Afslutningen på krigen

Vilheminerne indtog nu Athenry og Galway, hvor jakobitterne endnu en gang fik lov at marchere ud under fuldt honnør, og med våben i hænderne. Claudianus bemærker dog, at det kunne være lige meget, for jakobitterne i Galway havde ikke længere brugbare våben. Vilheminerne nåede til Limerick for anden gang i september, denne gang støttet af engelske skibe, som var kommet på klos hold ved at sejle under fransk flag. Denne gang blev den vilheminske belejring ikke plaget af tilbageslag; alligevel tog det en hel måned, før der blev forhandlet fred. Måske havde Vilhelm lært noget af det sidste års kampe, eftersom der ikke længere var tale om overgivelse, men om en reel fredstraktat. Jakobitterne ønskede trosfrihed for adelen, og at være fri for de omfattende konfiskationer af jord, der havde fundet sted i kølvandet på Den Engelske Borgerkrig.

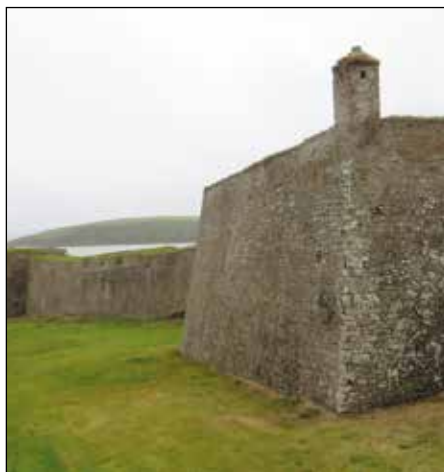
Ak ja - havde den vilheminske regering blot overholdt disse bestemmelser, så var der måske kommet fred i Irland før 1998! ■

Blot et lille udsnit af Rock of Cashel, et fantastisk middelalderkloster, men også centrum for én af de Engelske Borgerkriges værste uhyrligheder.

Restaureret port ind til de gamle beboelseskvarterer i Charles Fort, Kinsale.

Det indre fæstningsanlæg i Charles Fort, Kinsale, giver mindelser om Kastellet, men i en kæmpemæssig skala.

Noter

20 Irish Republican Army. Under uafhængighedskrigen var dette betegnelsen for oprørshæren, herefter er det blevet brugt om modstanderne af fredstraktaten med Storbritannien.

21 Claudianus, s. 177.

22 Claudianus, s. 187.

23 Claudianus, s. 201.

24 Claudianus, s. 229.

25 Nom de guerre for Charles Chalmont, Marquis de Saint-Ruth (1650-1691).

Bibliografi

- Claudianus, Andreas: *The Irish Mars. Bilingual Facsimile Edition*. Legacy Books Press Classics 2016 [1718].

- Danaher, K. & J.G. Simms: *The Danish Force in Ireland 1690-1691*. Irish Manuscripts Commission 1962.

- Galster, Kjeld Hald: *Danish Troops in the Williamite Army in Ireland, 1689-91. For king and coffers*. Four Courts Press 2012.

- Hayes-McCoy, G.A.: *Irish Battles, a military history of Ireland*. Longmans 1969.

- Jahn, J.H.F.: *Det Danske Auxilliærkorps i Engelsk Tjeneste fra 1689 til 1697. Et Krigshistorisk Udkast af J.H.F. Jahn, Second-lieutenant af Hans Majestæt Kongens Regiment til Fods*. København 1840.

- Murtaugh, Harman: *The Battle of the Boyne 1690. A Guide to the battlefield*. The Boyne Valley Honey Company 2006.

Bastion på Charles Fort, James Fort kan anes i baggrunden.

James Fort Kinsale, set fra pubben The Bulman. Dette er blot én ud af flere pubs, der fejrer Don Juan de Águila.

I rækken af udgivelser fra Kassellets Venner & Historiske Samling er "Kassellets kanoner – fra 1626 til i dag" den seneste, og følger dermed endnu et kapitel til beskrivelserne af Kassellets over 350-årige historie.

Bognyt
Af Simon
Bering
Papousek

*Kanon på
Prinsens
Bastion på
Kastellet.
Foto:
Printerest.*

Kassellets kanoner gennem næsten 500 år

Stil med de tidligere udgivelser fra foreningen, er denne titel ligeledes rigt forsynet med illustrationer i både farve og sort/hvid, fint afstemt med kort og fotos.

Udgangspunktet for forfatteren Finn Andersen er Victor Krohns bog "Kassellets Volde og Udenværker", som er "et strålende skelet til dette arbejde" (s. 4) og Krabbes "Kastellet gennem 300 år". Krohns bog kan i øvrigt hentes i sin fulde tekst på foreningens hjemmeside. Som bekendt fejrede Kastellet sit 350 års jubilæum i 2014, og måske er det på tide, at der skrives en ny revideret udgave af det allerede foreliggende materiale om denne københavnske seværdighed. Det kunne tilmed blive et vigtigt bidrag til den nyere danske forsvarshistorie og således placere Kastellet som seværdighed, perle og militær arbejdsplads i en aktuell og nutidig sammenhæng. Finn Andersens bog indskrives sig som et fint bidrag til den samlede historie.

Med et ganske kort ophold i Sct. Annæ Skanse bliver Svenskekrigene 1657-60 det naturlige udgangspunkt for fortællingen, om end Kastellet ikke var færdigt som det kendes førend et par år efter krigsafslut-

ningen i 1660. Behovet for bestyknings af fæstningen var umiddelbart oplagt, og her kommer et af bogens højdepunkter.

Forfatteren nævner historikeren Bjørn Westerbeek Dahl og dennes formodede fund af en tegning over Kastellet, udført af selveste Henrik Ruse. Her fremgår det, at Kastellet var bestykket med 90 stykker skyts, dog kun færrest mod søsiden. Det blev siden bekræftet som et muligt problem i 1700, da København blev bombarderet fra Øresund. Muligt fordi den engelsk/hollandske flåde beskød København så langt fra byen, at det tilsyneladende ikke forrettede megen skade. Disse to elementer – kortet og det virkningsløse bombardement – er blot to forhold i denne uuhøjtidelige og gode bog.

Den dramatiske del

Perioden fra Kassellets etablering og frem til Napoleonskrigenes afslutning i begyndelsen af 1800-tallet er den mest dramatiske del af fortællingen. Fra og med midten af 1800-tallet, blev store dele af Københavns fæstninger sløjfet, og derved reduceredes Kassellets forsvarsmæssige betydning. Hermed afsluttes den første del af bogen, som efterføl-

gende lader ammunition, kalibre samt krudtmagasiner og –tårne i Kastellet få spalteleads.

Den detaljerede gennemgang af både kanonstøberi, værktøjer, udsmykning og generel raffinering af skytset bliver nøjsomt og kompetent beskrevet.

Afslutningsvist gennemgås eksercitsen ved betjeningen af pjecerne.

I sin helhed fremstår bogen meget gennemarbejdet og selvom der, efter min mening, måske skulle have været efterladt lidt spalter til artilleristernes uniformer og udrustning, vil læseren af denne titel bestemt få næring til et besøg i det gamle fæstningsanlæg i København og kaste et nærmere blik på dets bestykning. ■

Det eneste tilbageværende krudttårn i Dronningens Bastion. Man kan stadig se, hvor der har været udhugget vinduer. Foto: Kassellets Venner

Finn Andersen: Kassellets kanoner – fra 1626 til i dag. Udgivet af Kassellets Venner & Historiske Samling. Devantier 2017. 95 sider; Illustreret i farver og s/h. Pris: 150 kr. og kan købes gennem www.kasselletsvenner.dk eller ved henvendelse på Forsvarets Bibliotekscenter i Sdr. Magasin i Kastellet.

Peter Dennis og Helion Company har heldigvis holdt udgivelsesplanen for deres serie Wargameserie "Battle for Britain", og lad det straks være sagt, at de tre seneste bind er lige så spændende som det første bind "The English Civil War 1642-51".

Hvert hæfte består overvejende af kolorerede ark af regimenter og alt, hvad der hører til en veludstyret slagmark som veje, broer, bygninger, træer, fæstningsvolde og vandløb. Køberen erhverver retten til at kopiere ubegrænset til eget brug fra hvert enkelt hæfte, der altså IKKE skal klippes ud, men tværtimod bevares. Figureerne er holdt i 28 mm formatet.

Når arkene er printet ud (Dennis anbefaler papirark på 100 gr.), foldes og limes de enkelte regimenter efter harmonika-princippet, så de står på linje og kan klippes til. Hver enhed klæbes så på en mere stabil lille plade, der sikrer, at en trækvind ikke bringer uorden i slagplanen. Man kan således let anskaffe sig en anseelig hær, der hverken knækker ens budget eller spisebord, men ser imponerende ud.

Hvert hæfte indeholder også oplysninger om de enkelte hæres sammensætning, styrke og svaghed og et overskueligt regelsystem, et demonstrations-spil og forslag til kampe og formationer.

"The roman Invasion" indeholder dels de britiske forsvarere, der inddeles i krigere, der kæmper i formation, og dels let bevæbnede spydkastere og slyngkastere, der kæmper enkeltvis, ligesom briterne også har rytteri og stridsvogne. Heroverfor er romerne overvejende fodtusser opdelt i fire legioner (hver med sin skjoldfarve), hjælpetropper, bueskytter, slyngkastere og elefanter (!). (Visse militærhistorikere mener, at de praktiske romere udover chokeffekten brugte tykthuderne som mobile kommandocentraler/observationsplatforme). Der er også materiale til telte til en romersk lejr, et romersk landgangsfartøj, en pontonbro og briternes hytter.

Slaget i 1066

"1066" tilbyder hele tre hære: Angel-

"Battle for Britain" serien gør det muligt for den interesserede at skabe sine egne hære og gennemspille snart sagt enhver vesteuropæisk militærkonflikt fra romertiden til det tidlige 17. århundrede.

Papirkrigernes lange march

Hæfter med kolorerede ark giver mulighed for at gennemspille flere vesteuropæiske militærkonflikter.

Anmeldelse af Jens Kristian Boll

saksernes hær består af kongens huskarle (hird) og folkeopbudde fyrden, der inddeles i den udvalgte fyr af velbevæbnede krigere og den store fyr af bevæbnede bønder. Angelsakserne har også fået et kavaleri og bueskytter i et antal, der kunne have givet Hastings et andet forløb.

Vikingehæren udgøres af kongens hird (leiding) støttet af bondi (almindelige krigere uden ringbrynjer) og flere bueskytter, end man forbinder med en vikingehær. Normannerne har den mest veludstyrede hær, der både tæller normanniske riddere

i ringbrynjer og bretonske riddere i læderrustninger, alle riddere er til hest, tungt fodfolk, bueskytter og armbrystskytter.

Med i sættet får man to flotte vikingeskibe, broen fra Stamford Bridge, en imponerende bymur (jordvold, palisader og byport), en angelsaksisk kirke, en mindre høvdinghal og et almindeligt hus. "The Rose Wars" er en tour de force over vesteuropæisk middelalder, da

de stridende parter hellere end gerne brugte udenlandske lejetropper (især når de vendte hjem fra et påtvunget eksil). Centralt står selvfølgelig den pansrede engelske ridder (man at arms) såvel til fods som højt til hest. Der er også let kavaleri (prickers), der kan bruges som de frygtede grænsekrigere, the border reivers. Infanteriets hovedstyrke udgøres af brave langbueskytter og djærve bill-men (bill er den særlige engelske blanding af spyd og langøkse). Lejetropperne udgøres af specialister som armbrøstskytter og bøsseskytter, flamske spydbærere, tyske lejesoldater, skotske grænsekrigere (dog ikke ingen højlændere i klit) og halvvilde irske kerns. Hertil kommer en artilleripark, som enhver general i Rosekrigene ville have givet meget for at kunne føre i felten. I tilgift får man et typisk engelsk herresæde, en vindmølle og et par mindre bygninger.

Mange muligheder

”Battle for Britain” serien gør det muligt for den interesserede at skabe sine egne hæere og gennemspille snart sagt enhver vesteuropæisk militærkonflikt fra romertiden til det tidlige 17. århundrede. Således kan briterne også illudere germanere, hvad enten man så lader dem møde romerne ved Kalkriese/Teutoburgerwald eller prøve kræfter indbyrdes ved Illerup. Udvælger man visse enheder, kan man med Rosekrigenes armbrøstskytter og billmen skabe en schweizisk hær og lade Wilhelm Tell standse de østrigske riddere (men at arms til hest og til fods). Tilsvarende kan Rosekrigenes kerns være irske krigere, der på hjemmebane volder problemer for invaderende vikinger eller normanner.

Selv om man måske ikke ligefrem sværger til papirsoldater, men foretrækker figurer i plastik og/eller metal, er de mange bygninger, skibene og broerne fuldt ud prisen for et hæfte værd. Forstærket med svært pap kan skibe og broer bære metalfigurer uden besvær, og bygningerne giver en slagmark karakter og kan kombineres på spændende vis. Hertil kommer et bredt udvalg af træer, 2-3 forskellige typer pr. hæfte, så man kan få en varieret skov. Min egen favorit i ”tilgiftsgaverne” er en romersk skildpaddeformation (testudo), der samles som en æske, men ser særdeles realistisk ud blandt mine ”almindelige” romere. ■

Peter Dennis:

Wargame the roman Invasion AD 43-84; Wargame 1066 og Wargame the Wars of the Roses 1455-1487.

Udgivet af Helion & Company.

48 sider. Pris 18.95 euro.

Mindeord om Nils Eric Boesgaard

Selskabets mangeårige medlem, Nils Eric Boesgaard, døde den 14. juni 2017. Han blev 84 år.

Boesgaard vil - i al fald af navn - være velkendt af de fleste af Selskabets medlemmer alene gennem sine udgivelser ”Tinsoldater og småfolk”, ”Tingelingelater” samt ”Fjernt fra Danmark” sammen med Per Eilstrup. Desuden var Boesgaard redaktør af Selskabets tidsskrift Chakoten i sammenlagt 6½ år - i perioden fra sidste halvdel af 1962 og alle årene til 1966 og igen fra marts 1999 til september 2000.

Ved julekonkurrencen 2002 vandt Nils Eric Boesgaard ”Best in Show” med sit ”Bjergartilleri, Tonga 1936”.

Med Boesgaards bortgang har vi mistet især stor viden inden for især det britiske imperium. Boesgaards interesse for internationale forhold og forsvarsemner rakte imidlertid langt ud over fritidsinteressen.

Nils Eric Boesgaards militærhistoriske interesse blev lige som hans hang til journalistik vakt af hans farfar, Hans Boesgaard, der bl.a. skrev om søfart og udenrigspolitik i Berlingske Tidende 1913-47. To af hans sønner blev journalister, og Eric Boesgaard, der arbejdede på Berlingske Tidende i 1935-58 med rejse- og motorstof som speciale, fik også to sønner, der valgte at vie deres liv til journalistikken. Den ældste, Hans Eric Boesgaard, skrev på B.T., mens Nils Eric Boesgaard tog journalistvejen via Den Konservative Generalkorrespondance, Ritzaus Bureau og B.T., inden han i 1973 blev journalist på Berlingske Tidendes udlandsredaktion og i tre år var avisens korrespondent i London.

Det var her, at undertegnede stiftede bekendtskab med Nils Eric Boesgaard. Jeg var netop blevet uddannet som journalist i Aarhus og havde et brændende ønske om at møde Berlingskes korrespondent i London, hvis artikler jeg havde læst gennem mange år. Jeg besøgte ham på hans kontor på den store, berømte avis The Times, som Berlingske Tidende samarbejdede med i de år.

Det blev et besøg, som jeg har båret i min hukommelse gennem mange år, for selv om kontoret var lille og godt

Boesgaard var redaktør af Selskabets tidsskrift Chakoten fra marts 1999 til september 2000.

pakket sammen, var der omkring Nils Eric Boesgaard en hygge og en ro og en interesse for hans omverden, som påvirkede hans samvær med mange andre mennesker i hans liv, også i forbindelse med møderne i Chakoten.

Efter tiden i London blev Nils Eric Boesgaard Berlingske Tidendes forsvarsmedarbejder og blev jævnlige sendt ud til verdens brændpunkter som Golfen og eks-Jugoslavien for at sende sine medmenneskelige, men dog nøgterne reportager hjem til læserne. Det sidste år inden pensioneringen i 1999 skrev han især historiske artikler til både hverdags- og søndagsavisen.

Interessen for figurer og militærhistorie stammede fra barndommen, idet hans far havde en større samling tinsoldater. I et avisinterview har han fortalt, at figurerne primært var udtryk for en historisk interesse. Samtidig med, at han fik interesse for en bestemt konflikt, f.eks. Boerkrigen eller konflikten mellem englænderne og stammefolkene i dele af det nuværende Pakistan, interesserede han sig også for den tid og det samfund, konflikten var en del af.

Hans yndlingsregiment var The Queen's Own Cameron Highlanders, hvis pipeband han fremstillede figurer af. Han købte de fleste figurer i London på de store salgsudstillinger, og han bemalede dem hjemme, ligesom han skrev om sin store interesse i et par bøger og var konsulent for et engelsk firma i udformningen af en dansk livgarder.

Nils Eric Boesgaard blev bisat fra Helsing Kirke fredag den 23. juni 2017.

Henrik Denman

Krigshistorisk Festival på Vestvolden i Rødovre

Fotos: Finn Hillmose

Weekenden 17. – 18. juni var Sikringsstyrken igen på Vestvolden i Rødovre. Denne gang som en del af Krigshistorisk Festival organiseret af Oplevelsescenter Vestvolden.

Da det var første gang, Oplevelsescenter Vestvolden arrangerede Krigshistorisk Festival, var vi alle meget spændte på, hvor mange besøgende vi kunne forvente. Weekendens kom med strålende sol fra morgenstunden. Alle deltagere var opstillet på opvisningspladsen ved Batteritogsmagasinet, og borgmesteren åbnede festivalen med tale og affyring af fæstningskanonen med et brag.

Især om lørdagen blev vi nærmest løbet over ende af tilskuere fra nær og fjern. Vores sygeplejersker og Martin havde fuldt blus på kogespandene og langede pandekager over disken i højt tempo.

På opvisningspladsen var der i løbet af begge dage slag og opvisninger af de forskellige grupper.

Et meget forsigtigt skøn er 20.000 besøgende i løbet af weekenden.

Det var en fuldstændig overvældende weekend. Vi havde ikke i vores vildeste

Vores sygeplejersker og Martin havde fuldt blus på kogespandene og langede pandekager over disken i højt tempo.

fantasi turdet håbe på, at det ville blive så stort det første år. Vi gentager succesen til næste år i samme weekend. Det bliver den 16. og 17. juni. *Christian Raun*

Borgmesteren åbnede festivalen med tale og affyring af fæstningskanonen.

DR og TV2 fulgte slagets gang med levende billeder både fredag og lørdag aften.

1200 aktører levendegjorde krigshistorien fra Romertiden til Den kolde Krig langs den 1,2 km lange Voldgade.

Kassemesteren har ordet

Kære medlemmer

■ Som tiden går forandres sæder og skikke - således også betalingsformer. Nødvendigtvis ikke til det bedre eller som man kunne ønske sig, men tiden er løbet fra girokortindbetalinger.

Moderne teknologi har i dag gjort det nemmere og ikke mindst billigere at betale regninger, kontingenter og andre forpligtigelser, vi ellers tidligere modtog med rudekoverter.

Fra og med årsskiftet 2017/18 ophører Selskabet med girokort til indbetaling af medlemskontingent.

Du har fremover følgende muligheder:

- Du indbetaler kontingent via din Netbank, hvilket mange af jer allerede gør.
- Du henvender dig til din bank og

beder om at kontingentet overføres til Selskabet konto.

- Du beder din bank - eller gør det selv via Netbank - oprette en fast overførsel af kontingentbeløbet hver januar måned.

■ For vore medlemmer, der har bopæl i udlandet, vil det ubetinget være en fordel, om man anvender PayPal. Det er nemt at oprette sig som bruger. Omkostningsfrit at betale med - og ikke mindst billigere for Selskabet at modtage penge fra, end via en Bank Transfer. Det koster Selskabet 50 kr. per gang at modtage en Bank Transfer fra udlandet.

Om Mobil Pay fremadrettet kan blive en mulighed, afventer endnu at blive afklaret, idet Selskabet pt. ikke har eget mobilnummer.

I december nummeret af Chakoten vil denne meddelelse naturligvis blive gentaget, og der vil blive fulgt op med en mail til alle med en påmindelse om den nye kontingentbetaling. Beløbet for 2018 er som besluttet på generalforsamlingen fortsat 375 kr.

Har du spørgsmål eller bemærkninger, er du altid velkommen til at kontakte mig.

*På Selskabets vegne
Steen Jensen, kasserer
2290 2856*

**Selskabet konto i Danske Bank:
Reg.nr. 1551 konto 655 4873**

**PayPal indbetalinger til mail:
chakoten.kasserer@gmail.com**

Har jeg et medlemsnummer?

■ Det er en relativ ny ting, at der til hvert medlem er knyttet et medlemsnummer. I det daglige har det ingen betydning, men det kan være en hjælp for bestyrelsen, når vi opgør medlemsantal, hvem der har husket at betale kontingent, eller hvordan medlemmerne fordeler sig mellem landsdelene.

Dit medlemsnummer finder du trykt på adressemærkatet, der er bag på den plastpose, Chakoten bliver leveret i.

Steen Jensen

Befæstnings Dag

■ Så går det atter løs på Gladsaxefortet, når vi fejrer Befæstnings Dag søndag den 24. september kl. 11-15 med Soldaterlejrpladsen anno 1917 bemanded af Fodfolk, Ingeniører, Fæstningsartillerister og Sygeplejersker i datidens uniformer og udrustning fra Dansk Militærhistorisk Selskabs 1914-gruppe/Gladsaxefortet.

■ Hjemmeværnskompagni "Hjortespring" udstiller både det nuværende Hjemmeværns udstyr samt deres historiske samling. Militærkøretøjsklubben kommer fra Næstved for at vise deres gamle køretøjer fra tiden omkring 2. Verdenskrig, samt musik af Flyverhjemmeværnets Tamburkorps og FDF Gladsaxe Brassband.

■ Kaffen kan som sædvanlig nydes i "Krudtcafeen" og der vil være rundvisninger i Fortet hver halve time.

Inge Hansen

Befæstningsdagen på GLADSAXEFORTET

Søndag den 24. september 2017 kl. 11-15
Batterivej 54, 2860 Søborg

- Besøg hjemmeværnskompagni "Hjortespring" Se de forskellige udstillinger
- Kl. 11-15 spiller Flyverhjemmeværnets Tamburkorps
- Børn kan blive optaget som Fortets nye rekrutter og få en soldaterbog
- Kom og oplev mandskab fra fodfolket og fæstningsartilleriet i uniform og udrustning
- Se de gamle veteran-køretøjer fra Militærkøretøjsklubben
- Lyt til god musik fra FDF Gladsaxe Brassband der spiller kl. 12.00-12.45
- Brøvdur bliver sendt af sted, hør- og lysignaler bliver brugt, meddelelser bliver sendt med cykelordonnans og felttelefonen bliver udlagt
- Hjælp militærlegen med at genoplive den sårede soldat
- Nyd kaffen i "Krudtcafeen" eller i teltlejren ...
- Arrangør: Hjemmeværnskompagni Hjortespring og Dansk Militærhistorisk Selskab, 1914-gruppen/Gladsaxefortet
- Besøg det gamle Fort - rundvisning hver halve time fra kl. 11.30 til 14.00. Gratis billetter fås hos Hjemmeværnet

Layout: Finn Hørmose

Redningen af de danske jøder på museum

Gribskov Kommune arbejder med planer om at åbne et nyt museum, Oktober 43 – Gilleleje Museum.

Et museum i Gilleleje med fortællingen om gillelejevæbningens hjælp til de danske jøder i 1943 er nu et stort skridt tættere på realisering.

Gribskov Kommunes byråd har besluttet at afsætte midler til at etablere et nyt museum. Næste fase med ansættelse af en projektleder, hvis opgave bliver at skaffe den eksterne finansiering.

Historien om redningen af de danske jøder er enestående, ikke blot i dansk, men også i international sammenhæng.

Gribskov Kommune og Museum Nordsjælland forventer, at der vil være stor interesse for et sådant museum både nationalt og internationalt, idet der de seneste år har været stor bevågenhed fra både danskere og fra udenlandske turister omkring Gilleleje og redningen af de danske jøder. Også fra bl.a. det jødiske samfund er der opbakning og interesse for et museum.

Visionen med det nye museum er at formidle historien om redningen af de danske jøder i Gilleleje, fordi det er en enestående historie, der handler om civil courage og en befolkning, der ydede det rette i tide og gjorde en særlig indsats. Desuden skal museet formidle den del, der danner grundlag for gillelejevæbningens handlinger i oktober 1943. En kultur, der er rundet af kystkulturen med fiskeri og barske livsvilkår, solidaritet og hjælpsomhed.

Museet vil med udgangspunkt i historien også formidle de muligheder og perspektiver, som historien giver til vores egen tid, der vil være med til at gøre museet aktuelt og relevant i formidlingsøjemed.

Borgmester Kim Valentin siger om museet:

- Et museum i Gilleleje om oktober '43 vil have stor betydning for byen. Med den store bevågenhed, vi oplever omkring gillelejevæbningens indsats i oktober '43 ikke mindst fra international side, er jeg overbevist om, at det vil være med til at skabe vækst i turismen og styrke interessen omkring Gilleleje. Vi sidder med et guldgæg af en udfoldet historie, der bare venter på at blive formidlet. Vi ved, at der kommer mange gæster til Gilleleje hvert år for at høre om og lære om denne historie. Jeg synes, at vi skal komme dem og de mange interessenter i møde og etablere museet om oktober '43.

Du kan følge projektet på Facebook under Oktober 43 Gilleleje. *H.D.*

Mødekalender 2017-2018

Dansk Militærhistorisk Selskab

Alle **onsdagsmøder** åbner kl. 18.15, og de annoncerede programpunkter (foredrag eller andet) starter kl. 19.30.

(OBS: Mødet i august falder i månedens 2. uge).

Med mindre andet er angivet, finder medlemsmøderne sted på **Rødovregaard, Kirkesvinget 1, Rødovre.**

Onsdag den 6. september

Den amerikanske Borgerkrig

Martin Davidsen fortæller om Den amerikanske Borgerkrig.

Søndag den 24. september

Befæstningens Dag

Dansk Militærhistorisk Selskabs 1914-gruppe deltager i aktiviteterne i og ved Artillerimagasinet på Vestvolden for enden af Rødovre Parkvej kl. 10-16 samt på Gladsaxe Fort, Batterivej 54 A+B kl. 11 til 15.

På Vestvolden er Koldkrigsbunkeren, hvorfra hele forsvaret af hovedstadsområdet og Sjælland skulle styres, genåbnet, og den gamle remise for artilleritoget fra begyndelsen af 1900-tallet genopført med tilhørende skinner og togvogn.

Onsdag den 4. oktober

Brigaden i Sverige 1943-1945: Idé, formål og organisation

Ved Selskabets sekretær, Aleksander Haug.

Aftenen vil stå i Brigadens tegn med et ben både i fortiden og nutiden. Hvordan var Brigadens tid i Sverige, hvad var deres uniformering og udstyr, og hvordan formede lejrtilværelsen sig? Hvordan er det at lave levende formidling om Brigaden, og hvilke udfordringer kan der være forbundet med det?

Lørdag den 21. oktober

Besøg ved Gardehusarregimentets Hesteeskadron og Historiske samling

Rundvisning i staldene og briefing om HESK samt besøg og rundvisning ved den historiske samling.

Forfriskning i Casino, hvor John Winter Hansens 54 mm figurer af GH hesteeskorte er udstillet.

Frokost i Peder Ålborg stuen (3 stk. smørrebrød) betales forud.

Arrangementet starter kl. 10.00 og forventes afsluttet kl. ca. 14.00.

Tilmelding sker til kassereren ikke senere end den 9. oktober på mail: Chakoten.kasserer@gmail.com - eller på telefon: 2290 2856.

Ved arrangementets afslutning vil der for det beskedne beløb af 50 kr. kunne købes tre stk. smørrebrød samt en øl eller vand i Peder Ålborg Stuen.

Tilmelding hertil er bindende og skal ligeledes ske senest den 9. oktober og ved indbetaling af 50 kr. til Selskabets konto: 1551 6554873, mærket HESK.

Gardehusarregimentets Hesteeskadron rider gennem Københavns gader. Foto: Ridehesten.com

Onsdag den 1. november

Hyggemøde og anvisningssalg

Med mange figurer og interessante gamle bøger. De, der har meddelt mailadresser, får lister over det udbudte tilsendt pr. mail, ligesom listen lægges på Selskabets hjemmeside senest 14 dage før anvisningssalget. De, der ikke har opgivet mailadresse, kan få tilsendt liste over det udbudte mod at indsende en A4 kuvert forsynet med adresse og kr. 10,00 i porto til Christian Raun, Carl Bernhardsvej 17, 3.th., 1817 Frederiksberg C.

Bud kan også sendes via e-mail til christian@raun.dk.

Skriftlige bud sendes til Ole Thure-

holm, Hjorteledet 7, 3660 Stenløse.

Bud kan også sendes via e-mail til ole.thureholm@gami.dk. Medlemmer af Figurina Danica er velkomne til at deltage i anvisningssalget eller byde pr. mail eller post.

Lørdag den 2. december

Selskabets julemøde med årskonkurrence kl. 18.30 på Rødovregaard

Af hensyn til bestilling af smørrebrød m.v. bedes deltagere senest den 20. november tilmelde sig hos: Aksel Willumsen, tlf. 32 54 01 77, e-mail: aksel@corfitz.com.

Selskabets medlemmer opfordres til at invitere ægtefælle/samlever samt børn og børnebørn med til det populære arrangement.

Mellem kl. 17.30 og 18.30 er der indskrivning og opstilling til konkurrencen. Kl. 19.15 starter mødet med præsidentens velkomst, smørrebrød, øl, vin og vand. Hertil kommer julehygge, kaffe og kage. Pris for deltagelse er kr. 125 for voksne og kr. 50 for børn under 15 år.

2018

Onsdag den 3. januar

Hyggemøde

Det nye år starter med et hyggemøde. Kom og få en snak med ligesindede om nyanskaffelser, fortæl f.eks. kort om en ting, du er rigtig glad for at have, fortæl om dine ønsker, om nye ting og søg oplysninger blandt de andre medlemmer, vis eventuelt billeder om dit interessefelt (gerne elektronisk).

Onsdag den 7. februar

Slaget ved Leuthen

Vi skal se filmen "Die Schlacht bei Leuthen 5. Dezember 1757". Der er tale

Slaget ved Leuthen fandt sted den 5. december 1757.
Maleri af Carl Röchling.

om en 8 mm smalfilm optaget i 1976/77 af grev Joachim-Albrecht Bülow von Dennewitz; filmen er nu overspillet på DVD, og den viser forløbet af slaget ved Leuthen ved hjælp af 10.000 tinsoldater. Filmen er på tysk, og varer en time. Filmen høstede anerkendelse fra blandt andet den berømte prajsenkender Dr. Bleckwenn, da den blev vist i Kulmbach i 1977.

Hvis nogen gerne forinden vil genopfriske slagets forløb, så er Ole Thureholms artikel nok så nyttig: "Slaget ved Leuthen 5. December 1757" i Chakoten nr. 4/2005, s.103-111.

Onsdag den 7. marts

Information om arrangementet offentliggøres senere.

Onsdag den 4. april

Generalforsamling

Dagsorden i henhold til vedtægterne.

Efter børsen er der generalforsamling. Til børsen opfordres medlemmerne til at sætte effekter til salg. Børsen starter kl. 18.15, og alle er velkomne til at medbringe og sælge, hvad de har på reoler og hylder hjemme. Her er muligheden for at kombinere en rask oprydning af alt det, du har mistet interessen for med ny køb. Listen over effekter til dagens anvisningssalg vil kunne ses på hjemmesiden 14 dage før anvisningssalget.

Medlemmer, der ikke kan være til stede, kan aftale med et tilstedeværende medlem, at denne byder på den fraværendes vegne, eller der kan fremsendes et skriftligt bud til Christian Raun, Carl Bernhards Vej 17, 3.th. 1817 Frederiksberg C telefon 26 82 08 22 eller e-mail: christian@raun.dk. Eventuelle bud skal være fremme senest dagen før anvisningssalget kl. 16.00.

Onsdag den 2. maj

Besøg på Tøjhusmuseet

Vi besøger samlingerne på Tøjhusmuseets loft.

Årskonkurrencen 2017

Der er følgende 6 kategorier i årskonkurrencen:

- 1) Legetøjsfigurer (alle størrelser).
- 2) Enkeltfigur /rytterfigur op til 65mm (runde – flade).
- 3) Enkeltfigur/rytterfigur over 65mm (runde – flade).
- 4) Figurgrupper/vignetter (max. 4 figurer, alle størrelser, runde og flade).
- 5) Dioramaer og opstillinger.
- 6) Fra det hjemlige skatkammer.

Chakoten

Dansk Militærhistorisk Selskab

Protector

Hans Kongelige Højhed
Prins Joachim

Bestyrelse Præsident

Hans Chr. Wolter
Violvej 36, 3500 Værløse
Tlf. 4448 4342
wol@newmail.dk

Vicepræsident Christian Raun

Tlf. 2682 0822
c.raun@webspeed.dk

Kasserer, indmeldelse og adresseændringer Otto Steen Jensen

Tlf. 4825 1883
chakoten.kasserer@gmail.com

Anvisningssalg Aksel Willumsen

Tlf. 2618 2177
aksel4343@gmail.com

Selskabets hjemmeside www.chakoten.dk

Facebook - Chakoten - Dansk Militærhistorisk Selskab

<https://www.facebook.com/dkmhs/>

Tidsskriftet Chakoten

Tidsskriftet udkommer 4 gange
årligt og udgives af Dansk
Militærhistorisk Selskab

Redaktion

Ansvarshavende redaktør

Henrik Denman
Skovbovængets Allé 28
4000 Roskilde
Tlf. 2294 1956
henrik.denman@mail.dk

Art Director

Billedbehandler

Finn Hillmose
hillmose@mail.dk

Abonnement

Når man melder sig ind i Selskabet, er
abonnement inkluderet.
Kontingent for 2017
er kr. 375,00

Bank reg. nr. 1551 konto 655-4873

CVR-nr. 31148448

Tryk

Rosendahls A/S
6715 Esbjerg N

CHAKOTEN
ISSN 0901-4799

Du kan læse mødeprogrammet
for Dansk Militaria Forening
på Chakotens hjemmeside
www.chakoten.dk

Af Henrik Denman

Den venlige invasion i 1942

De flyvende fæstninger, som B-17 bombeflyene blev kaldt, på vej på togter ned over Europa fra Østengland, fotograferet i 1943.

Den amerikanske 8th Army Air Force (USAAF) ankom til Norfolk i Østengland i 1942. Frem til 1945 var der til enhver tid omkring 50.000 amerikanske soldater udstationeret inden for en radius på 45 km fra Norwich, hvorfra de store bombefly blev sendt på farlige missioner om dagen ind over det besatte Europa. Det var det længst varende luftslag under Den anden Verdenskrig.

Turistforeningerne i det østlige England er nu gået sammen om en kampagne i 75-året for den amerikanske "venlige invasion". Man kan finde masser af information og inspirerende materiale på hjemmesiden visitnorfolk.co.uk og på thefriendlyinvasion.co.uk.

Fra 1942 var Norfolk centrum for "den venlige invasion", som kom til at forandre de landlege omgivelser i landsdelen og efterlod en væld af varige minder. De tilrejsende var unge amerikanske soldater, som udgjorde en del af det omfattende bidrag, United States Army Air Force bidrog med til de allieredes strategiske bombeoffensiv, som var rettet mod det besatte Europa.

I krigsårene gav B24 Liberators og B17 Flying Fortresses genlyd over Norfolk, når

de i stort antal littede fra de nyanlagte baser i det, der blev kendt som "Little America".

Det er næppe nogen overdrivelse at sige, at udstationeringen af de omkring 50.000 unge amerikanske soldater betød de største kulturelle og landskabelige forandringer i Norfolk siden Vilhelm Erobrerens invasion i 1066. I løbet af få måneder blev der anlagt hundrevis af kilometer start- og landingsbaner af beton, og i en landsdel plaget af rationering flød det nu med popcorn, tyggegummi, donuts, smør og Coca-Cola.

Interesserede kan selv arrangere en militærhistorisk rundrejse, hvor højdepunkterne vil være The American Air Museum i Duxford, som er en del af Imperial War Museum, Cambridge American Cemetery i Madingley, Martlesham Heath Control Tower Museum og Norfolk and Suffolk Aviation Museum i Flixton. Når man kører rundt i det østlige England, kan man stadig se både rester af hangarer og landingsbaner fra de amerikanske baser fra krigens år. ■

Martlesham Heath Control Tower Museum nær den engelske østkyst er kun åbent om søndagen i sommermånederne, men fortæller flyhistorie helt tilbage til 1917, da kontrolløret oprindeligt blev opført. Foto: Visitnorfolk

Omkring 30.000 amerikanske soldater og personel på baser blev dræbt, mens de gjorde tjeneste i England under Den anden Verdenskrig. I Cambridge American Cemetery i Madingley ligger 3.812 soldater begravet, og på en væg kan man se navnene på yderligere 5.000 soldater, som blev meldt savnet. Foto: Visitnorfolk.

American Air Museum ligger i IWM Duxford og har udstillet mange fly fra Den anden Verdenskrig, bl.a. Liberator, Mitchell, Thunderbolt, Mustang og B-17 Flyvende Fæstninger. Foto: IWM Duxford.

Norfolk and Suffolk Aviation Museum nær Bungay drives af en gruppe entusiaster og byder bl.a. på et imponerende diorama over den store base, som den var opført i årene mellem 1943 og 1945. Foto: Visitnorfolk.